

Katern van de Gids

van de **Mobiliteit** en de **Verkeersveiligheid**

- > Analyses
- > Getuigenissen
- > Toelichting

Schoolmobiliteit

SEPTEMBER 2017

BRUSSEL MOBILITEIT

GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

BRULOCALIS
VERENIGING STAD & GEMEENTEN VAN BRUSSEL

Katern van de Gids van de Mobiliteit en de Verkeersveiligheid

SCHOOLMOBILITEIT

SEPTEMBER 2017

DIRECTIE

Corinne François

COÖRDINATIE – REDACTIE

Barbara Decupere & Virginie Randaxhe

VERTALING

Liesbeth Vankelecom

FOTO'S

Brussel Mobiliteit, Pro Velo, Festival de l'Enfance et de la Jeunesse, Instituut Maria Boodschap van Brussel, COREN, GoddPlanet, Bike2School, depositphotos & Piknik Graphic

BRULOCALIS, VERENIGING STAD EN GEMEENTEN VAN BRUSSEL (VZW)

Aarlenstraat 53/4 - 1040 Brussel

Tel. 02 238 51 40 - Fax 02 280 60 90

jean-michel.reniers@brulocalis.brussels

www.brulocalis.brussels

BRUSSEL MOBILITEIT

Vooruitgangsstraat 80 - 1035 Brussel

Tel. 0800 94 001

brusselmobiliteit@gov.brussels

www.brusselmobiliteit.be

Deze publicatie is de vrucht van een samenwerking tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Brulocalis, de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

DANK AAN

Christine Heine, Noemi Halen, Sofie De Laender, Julie Godart, Thierno Ndiaye, Vincent Pluymackers, Cathy Libois, Amélie Grégoire, Sophie Commerce, Christophe Winkel, Agnès Berkès, Alessio Papagni, Marianne Dandoy, de directie van de kleuter- en lagere school van het college Saint-Hubert van Oudergem, de preventiediensten en gemeenschapswachten van de 19 Brusselse gemeenten, de 6 politiezones van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de leerlingen, het pedagogisch team en de directie van de secundaire school Active van Ukkel, de leerlingen en de directie van het Instituut Maria Boodschap van Brussel, de leerlingen van de school Clair-Vivre, Chantal d'Hocker, Natalie Perez, Koen Van Wonterghem, Gaëlle Cassoth, Anne-Valérie de Barba, Erik Caelen & Kim Jacobs

INHOUD

EDITO	4
DEEL I: WAT IS EEN SVP?	6
Wat is een schoolvervoerplan?	7
Verplichting inzake schoolmobiliteit	8
De uitwerking van een schoolvervoerplan verloopt in 5 fasen:	10
1. samenstelling van een werkgroep	10
2. analyse van de situatie: diagnose	11
3. verenigingen (GoodPlanet en COREN)	13
4. opmaak en uitvoering van het actieplan	14
5. evaluatie	14
6. verzelfstandiging en actualisering	17
Tijdslijn	22
Welke materiële steun kunnen scholen krijgen in het kader van een SVP?	24
Welke instrumenten worden ter beschikking gesteld aan de scholen?	26
Balans	32
De toekomst van de SVP	38
DEEL II: INITIATIEVEN	40
Het fietsbrevet	41
Het voetgangersbrevet	46
De projectoproepen “begeleide voetgangersrijen” en “begeleide voetgangers- en fietsersrijen”	48
Acties inzake verkeersveiligheid en preventie in de Brusselse politiezones	51
Operatie Boekentas	54
SAVE in het kort	57
De acties van de gemeenten	58
Initiatieven van scholen zonder subsidies of buiten het kader van projectoproepen	60
Getuigenissen van andere verenigingen	61
DEEL III: EN ELDERS?	66
Vlaanderen	67
Wallonië	68

“ONDERWIJS IS ONS PASPOORT NAAR DE TOEKOMST, WANT MORGEN BEHOORT TOE AAN HEN DIE ER ZICH VANDAAG OP VOORBEREIDEN ” (MALCOLM X)

Volgens het Kenniscentrum van de Mobiliteit verplaatsen 265.000 scholieren zich dagelijks in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Geraamd wordt dat in het Gewest meer dan 40 % van de verplaatsingen naar basisscholen met de wagen gebeuren. Toch is de afstand tussen huis en school vaak kort en zijn de eerste kilometers de meest vervuilende. Bovendien slibben de wegen in schoolomgevingen vaak dicht.

De grote vraag is dus of we dat beeld van de mobiliteit aan onze kinderen willen doorgeven. De uitdagingen op het vlak van milieubescherming, verbetering van de leefomgeving en de luchtkwaliteit in de steden zijn zo groot dat we onze jeugd en hun ouders moeten warm maken voor duurzame verplaatsingen in de steden.

Naar het voorbeeld van de bedrijfsvervoerplannen riep Brussel Mobiliteit onder mijn impuls tien jaar geleden de schoolvervoerplannen in het leven, in nauwe samenwerking met de verenigingen COREN en GoodPlanet, Brulocalis (de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest), de MIVB en het BIVV.

Dit jaar vieren de schoolvervoerplannen dus hun tiende verjaardag. In een decennium tijd sloten zich 330 Nederlandstalige en Franstalige scholen aan bij het initiatief, goed voor zowat de helft van de Brusselse scholieren. Vandaag zijn er nog steeds 264 scholen actief.

1. www.mobielbrussel.irisnet.be/articles/de-mobiliteit-van-morgen/kenniscentrum-mobiliteit

Deze Katern van de Gids van de Mobiliteit en de Verkeersveiligheid maakt een balans op van 10 jaar schoolvervoerplannen.

Wij belichten ook de achtergrond, het ontstaan, cijfers en de voorstelling van het project, maatregelen en activiteiten die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest georganiseerd werden en de toekomstperspectieven in verband met schoolmobiliteit. Om deze synthese te maken, geven wij het woord aan verschillende spelers: Brussel Mobiliteit, verenigingen, scholen, gemeenten, politiezones... Zonder hen zou dit alles niet tot stand gekomen zijn. Hun toewijding, energie en dagelijks werk droegen bij tot het welslagen van de schoolvervoerplannen. Hartelijk dank aan iedereen!

Pascal Smet,
Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,
belast met Mobiliteit en Openbare Werken

DEEL I :

Wat is een schoolvervoerplan?

WAT IS EEN SCHOOLVERVOERPLAN?

Een schoolvervoerplan (SVP) is de studie, de uitvoering en de evaluatie van maatregelen, binnen een school, ter bevordering van duurzame verplaatsingen.

“HET DOEL IS DUS NIET ALLEEN DE VEILIGHEID TE VERBETEREN IN DE OMGEVING VAN SCHOLEN, MAAR OOK DE LEERLINGEN ZELFSTANDIGER TE MAKEN BIJ HUN VERPLAATSINGEN.”

HET OMVAT 3 ACTIEDOMEINEN:

1. leerlingen en hun ouders sensibiliseren voor mobiliteit en verkeersveiligheid
2. de veiligheid en de levenskwaliteit onderweg naar school en rond de school verbeteren
3. de verplaatsingsgewoonten bijsturen

Het doel is dus niet alleen de veiligheid te verbeteren op weg naar school en in de omgeving van de scholen die aansluiten bij het initiatief, maar ook de leerlingen zelfstandiger te maken bij hun verplaatsingen.

Alle kleuter-, lagere en secundaire scholen van alle netwerken op het grondgebied van het Brussels Gewest worden aangemoedigd om hun eigen schoolvervoerplan op te stellen, met de steun van Brussel Mobiliteit.

HEBT U VERANDERINGEN VASTGESTELD SINDS DE INVOERING VAN DEZE VERPLICHTING?

« Dankzij deze verplichte prediagnose stellen we vast dat de scholen veel meer aandacht krijgen voor mobiliteit. Een eerste analyse doet de scholen de sterke en zwakke punten van de mobiliteit in hun omgeving onder de loep nemen. Al die gegevens zijn kostbaar voor ons. Ze worden ingevoerd in een databank, die op termijn zal helpen om het gewestelijk mobiliteitsplan op te stellen. De inzichten uit de prediagnose zorgen ook voor een sterkere motivatie om een schoolvervoerplan op te stellen.»

Christine HEINE – Brussel Mobiliteit

« Via de prediagnose kunnen scholen hun belangstelling om zich aan te sluiten bij dit gewestelijk initiatief bekrachtigen. De verenigingen krijgen via het formulier vlotter de mobiliteitsgegevens van de scholen ter beschikking. Zo willen we tijd wanneer we een eerste keer met de scholen samenzitten. Nadien kunnen wij de informatie nog verder uitdiepen.»

Vincent PLUYMACKERS – COREN

« De ordonnantie betreffende de prediagnose inzake schoolmobiliteit creëert een wettelijk kader voor de schoolvervoerplannen. Dankzij de prediagnose krijgen we een overzicht van de scholen die zich bij het initiatief, voorgesteld door het Gewest, willen aansluiten.»

Julie GODART – GoodPlanet

VERPLICHTING INZAKE SCHOOLMOBILITEIT

Sinds 20 juni 2013 moeten alle basis- en secundaire scholen van alle netten in het Brussels Gewest om de 3 jaar een prediagnose van de schoolmobiliteit opsturen naar Brussel Mobiliteit.

Die verplichting heeft een tweeledige doelstelling:

- het Gewest de nodige informatie leveren om meer inzicht te krijgen in de schoolmobiliteit en er beter rekening mee te houden bij de uitstippeling van het beleid
- scholen sensibiliseren voor de gedeelde verantwoordelijkheid op het vlak van mobiliteit in het Gewest en ze aanmoedigen om tot actie over te gaan

In de praktijk moeten de schooldirecties een formulier invullen dat een aantal inlichtingen bevat over de mobiliteit met betrekking tot de instelling:

- de kenmerken van de school: aantal leerlingen en personeelsleden, uurroosters ...
- de bereikbaarheid van de school voor de verschillende verplaatsingswijzen

- de analyse van de verplaatsingen van de leerlingen van thuis naar school en in het kader van schoolactiviteiten
- de mogelijke verbeteringen inzake duurzame mobiliteit en verkeersveiligheid, die reeds toegepast werden of gepland zijn in de school

Die informatie wordt om de 3 jaar bijgewerkt. De laatste update van de prediagnose dateert van 31 december 2016.

Op het prediagnoseformulier kunnen de scholen melden dat ze geïnteresseerd zijn om een SVP op te stellen. Een SVP biedt de mogelijkheid ondersteuning te verkrijgen (materieel of financieel) vanwegen Brussel Mobiliteit.

<http://www.mobielbrussel.irisnet.be/partners/scholen/scholen-prediagnose>

REDENEN OM MEE TE DOEN (UIT DE VRAGENLIJSTEN DIE INGEVULD WORDEN IN HET KADER VAN DE PREDIAGNOSE) :

«Ik ben directrice van twee scholen. Een van beide werkte in 2015-2016 samen met Brussel Mobiliteit en wij hebben zeer interessante acties rond mobiliteit tot stand gebracht. Ik zou dit ook willen doen met de tweede school.»

School Les Diablotins – Franstalige gemeentelijke kleuterschool – Anderlecht

«Omdat verkeersopvoeding noodzakelijk is en wij de kinderen en hun ouders moeten sensibiliseren. Mobiliteit vergt een gemeenschappelijke aanpak.»

Go! Basisschool Theodoortje – Nederlandstalige gemeentelijke kleuterschool – Jette

«Omdat veel kinderen en hun ouders gesensibiliseerd moeten worden voor de gevaren op de weg en verkeersveiligheid.»

Institut des Sœurs de Notre-Dame – Franstalige lagere school – Anderlecht

«Het voornaamste punt waaraan de school wil werken, is het promoten van de fiets als vervoermiddel in de stad. Daarom willen wij alle leerlingen de mogelijkheid bieden om te leren fietsen, goede reflexen aan te kweken bij het fietsen in de stad en zo vaak mogelijk te oefenen. Zo trachten enkele turnleraars excursies per fiets te organiseren. Een leraar wil ook het technisch onderhoud van de fietsen op zich nemen en hoopt enkele leerlingen daarvoor te kunnen opleiden. Een ander deel van het project van de school heeft betrekking op het gebruik van het openbaar vervoer, met als doel de MIVB te leren kennen als vervoermiddel maar ook als mogelijke werkgever.»

Institut Saint-Vincent de Paul – Franstalig secundair onderwijs – Ukkel & Vorst

«Ook al zijn we maar een kleine kleuterschool, toch willen wij de ouders sensibiliseren voor de mobiliteitsproblemen, indien mogelijk in samenwerking met de Franstalige afdeling.»

Sint-Vincentius – Nederlandstalige vrije kleuterschool – Ukkel

«De veiligheid van de pendelaars (leerlingen en leerkrachten): de auto is nog te sterk aanwezig in de schoolomgeving. Een duurzamere levensstijl aannemen (milieubescherming). Respect voor omwonenden: hinder voorkomen. Financieel: de transportkosten beperken. Brusselse jongeren aanmoedigen om de fiets te gebruiken (op een veilige manier).»

Don Bosco School voor Wetenschap & Techniek – Technisch en beroeps secundair onderwijs – Sint-Pieters-Woluwe

«Ik denk dat de gewoontes nog bijgestuurd kunnen worden, maar wij hebben momenteel geen tijd om dat zelf op de rails te zetten. Wat ruggensteun zou nuttig zijn.»

Gemeentelijke basisschool Les Lilas – Sint-Agatha-Berchem

«De eerste contacten met Brussel Mobiliteit werden reeds gelegd voordat de school opende. De school is immers gevestigd aan de Stallestraat, een zeer drukke gewestelijke invalsweg. Daardoor is verkeer een aandachtspunt voor de directie. Ecole Active is een nieuwe middelbare school in Ukkel, die in 2014 geopend werd met een gedifferentieerde pedagogie in algemeen onderwijs: de leerlingen nemen actief deel aan het onderwijsproject. Dat geldt ook voor de uitwerking van het schoolvervoerplan. De concrete acties werden vooral toegespitst op de fiets. Een voordeel is dat het modaal aandeel van de auto niet hoog is omdat de frequente files problemen

opleveren. Leerlingen komen veeleer met de trein of de tram. Carpoolen gebeurt ook nog niet vaak. Wij trachten zo veel mogelijk excursies per fiets te doen (Bubble festival, schoolreizen zoals een bezoek aan de steden Gent en Kortrijk...»

Ecole Active – Ukkel

«Het Maria Boodschap Instituut wou een schoolvervoerplan opstellen. De school ligt in het centrum van de stad Brussel (dichtbij het Sint-Katelijneplein) en wou de verplaatsingsgewoonten van leerlingen en leerkrachten wijzigen, zodat de fiets vaker gebruikt zou worden als vervoermiddel.»

Maria Boodschap Instituut – Brussel

“WANT VEEL KINDEREN EN HUN OUDERS MOETEN GESENSIBILISEERD WORDEN VOOR DE GEVAREN OP DE WEG EN VOOR VERKEERSVEILIGHEID.”

HOE KOMT EEN SCHOOLVERVOERPLAN TOT STAND?

De uitwerking van een schoolvervoerplan verloopt in 5 fasen:

1. samenstelling van een werkgroep
2. analyse van de situatie: diagnose
3. opmaak en uitvoering van het actieplan
4. evaluatie
5. verzelfstandiging en actualisering

Na een preselectie door Brussel Mobiliteit en de verenigingen, op basis van de prediagnose die de scholen indienen en hun bevestiging dat ze belastingstelling hebben voor een SVP, worden er 30 scholen geselecteerd (20 Franstalige en 10 Nederlandstalige).

Onder begeleiding van de verenigingen GoodPlanet en COREN doorlopen de scholen dit proces van april (bv. 2017) tot juni (bv. 2018), dus over twee schooljaren heen. Tijdens deze periode krijgen de scholen methodologische bijstand.

Na dit eerste jaar neemt Brussel Mobiliteit de fakkel over en zorgt voor materiële en financiële steun. Het uiteindelijke doel is dat de school verkeersopvoeding en mobiliteitsbeleid in haar pedagogisch project opneemt.

1. DE WERKGROEP

Het schoolvervoerplan belangt zowel de ouders als de leerlingen, de leerkrachten en de directie aan. Om een gepaste follow-up te kunnen waarborgen en het initiatief te doen voortbestaan, is het belangrijk een overleg en participatiekader te creëren met de belanghebbenden. Zij kunnen de informatie laten doorstromen naar de doelgroep die ze vertegenwoordigen. Het is essentieel dat het project gedragen en gecoördineerd wordt door personen die gevoelig zijn voor de problematiek van de mobiliteit binnen de school.

«Het schoolvervoerplan berust op de creatie van een **werkgroep**, binnen de deelnemende school, die idealiter bestaat uit ouders, leerkrachten, directie, personeel en leerlingen. Die werkgroep wordt omkaderd door een facilitator van de verenigingen GoodPlanet en COREN. De werkgroep kan uitgebreid worden tot andere actoren op het vlak van schoolmobiliteit: politie, wijkcomité, gemeente, verenigingen, Gewest, ... De werkgroep is verantwoordelijk voor de uitwerking van het SVP. In de loop van het eerste jaar is de facilitator er de motor van»

Julie GODART – GoodPlanet

«Ecole Active heeft een mobiliteitsraad opgericht, bestaande uit een leerling per klas (mobiliteitsafgevaardigde), een opvoeder, een leerkracht en de directie. De afgevaardigden werden onder de leerlingen gekozen zoals voor andere klasprojecten. Momenteel zijn ze met 9. De school bestaat pas sinds 2014 en elk jaar komt er een hoger studiejaar bij. De eerste leerlingen die in 2014 van start gingen, zitten nu dus in het 3e middelbaar. Volgend schooljaar komen er opnieuw 4 nieuwe klassen bij en dus 4 bijkomende mobiliteitsafgevaardigden in de mobiliteitsraad. De raad vergadert om de 3 weken. De rol van de afgevaardigden is

projecten opzetten en aan hun klas verslag uitbrengen van de beslissingen. Zo krijgt het mobiliteitsproject beetje bij beetje vorm. Ze worden gesteund door GoodPlanet»

Jonathan GONZALEZ – opvoeder in Ecole Active – Ukkel

ENKELE GETUIGENISSEN VAN MOBILITEITSAFGEVAARDIGDEN VAN DE ECOLE ACTIVE IN UKKEL:

Wat heeft je ertoe aangezet om je te engageren in de mobiliteitsraad van de school? Hoeveel vergaderingen houden jullie per jaar?

«Wij vonden het interessant om ons met de school te engageren voor de verbetering van de mobiliteit in en buiten de school. We vergaderen gemiddeld om de 3 weken.» Jules, 1D

Welke rol speelt u ten aanzien van de andere leerlingen en binnen de school, als ambassadeur van de actieve mobiliteit?

«Ons doel is ouders en leerlingen te sensibiliseren om zich milieuvriendelijker en anders dan met de auto te

verplaatsen. We organiseren ook pedagogische uitstappen met andere verplaatsingsmiddelen, zoals de fiets en de step.» Milau, 3B

Hoe evolueert het schoolvervoerplan binnen de school en hoe wordt het onthaald?

«Op de meeste projecten werd goed gereageerd en bepaalde zaken veranderden binnen de school, ook al weigeren bepaalde leerlingen hun medewerking.» Ikkyu, 3D

Heeft het feit dat jullie nadenken over de verschillende verplaatsingswijzen in de stad de manier veranderd waarop je je verplaatst?

«Ik neem nu vaker de fiets en blijf het openbaar vervoer gebruiken. In de toekomst zou ik graag beschikken over een groter aanbod aan openbaar vervoer en minder plaats voor de auto.» Ikkyu, 3D

Welke bijkomende initiatieven zou je willen nemen of zou je aan de school willen voorleggen?

«Meer sensibilisering en uitstapjes per fiets. En meer stallingen voor fietsen en steps. Ikkyu, 3D

WAT ER EVOLUEERDE ...

«Sinds 2014 kunnen de scholen een woonplaatsenkaart aanvragen van de leerlingen, waarop hun verplaatsingsmiddel zichtbaar is. Die kaart is niet verplicht voor het diagnoseverslag, want er moeten meer gegevens in de tool ingevoerd worden, maar het is beschikbaar voor de scholen die erom vragen, bv. om carpooling te organiseren. De kaart wordt opgemaakt door Brussel Mobiliteit.»

Thierno NDIAYE - COREN

2. DE DIAGNOSE

Met de steun van GoodPlanet of COREN stelt de werkgroep de diagnose op betreffende de school: dat is een beschrijving van het mobiliteitsprofiel. Naast de gegevens die aangeleverd werden door de prediagnose, heeft deze preciezere analyse van de bestaande situatie betrekking op verschillende aspecten:

- De **algemene inlichtingen** zoals de contactgegevens van de school, de werkgroep, de overheidsdiensten en de externe betrokkenen. Dit deel bevat de gegevens uit de prediagnose betreffende de context van de school: aantal leerlingen en leerkrachten, uurroosters, vertrekpunt van de leerlingen...
- Een **woonplaatsenkaart** wordt opgemaakt op basis van het anonieme adressenrepertorium van de leerlingen. Die kaart is een visueel hulpmiddel o.a. om coherente acties te kiezen aangepast aan de schoolcontext, zoals bv. rijen te voet of per fiets, carpooling of openbaar vervoer.
- De analyse van de bereikbaarheid van de school: via de werkgroep bundelt de facilitator de gegevens over de bereikbaarheid van de school te voet, per fiets, met het openbaar vervoer, met de auto en eventueel met de schoolbus. Een terreinstudie bestudeert de verschillende gebouwen en ingangen van de school, alsook de andere polen die verplaatsingen genereren rond de school. Het is ook een analyse van de verschillende mogelijke trajecten naar school, geïllustreerd met kaarten en foto's.

Al deze informatie wordt opgenomen in het bestaande model voor de opstelling van de bereikbaarheidsfiche. Deze multimodale fiche wordt opgemaakt in samenwerking met de MIVB en volledig betaald door Brussel Mobiliteit voor de scholen die een SVP opstellen. Ze bevat alle nodige informatie omtrent de bereikbaarheid van de school ongeacht de gekozen verplaatsingswijze.

De diagnose helpt om knelpunten te inventariseren op de weg naar school en in de schoolomgeving. Onveilige situaties (chaos bij de ingang, snelheid van de auto's, gebrek aan fietsinfrastructuur...) kunnen het gebruik van bepaalde verplaatsingswijzen remmen. Er moet dus rekening mee gehouden worden. De werkgroep kan ook informatie inwinnen over werkzaamheden en aanpassingswerken die uitgevoerd werden of gepland zijn in de gemeente, om zo goed mogelijk met de overheid te kunnen interageren.

“DE PRESENTATIE VAN DE TOEGANKELIJKHEIDSFICHE WERD IN DE LOOP DER JAREN AANTREKLIJKER GEMAAKT. ER WERDEN PICTOGRAMMEN OPGENOMEN OM ALLES VISUELER TE MAKEN EN OOK VEILIGHEIDSTIPS GEPLAATST BIJ ELKE VERPLAATSWIJZE.”

CHRISTINE HEINE
- BRUSSEL
MOBILITEIT

- De **analyse van het mobiliteitsgedrag en de verplaatsingswijzen** van de leerlingen en leerkrachten wordt vergemakkelijkt dankzij 2 instrumenten:
  - Een **‘klasenquête’** vormt een belangrijke fase. Naast de informatie die dit oplevert, krijgen alle leerlingen en leerkrachten informatie over het project en wordt een gesprek met de leerlingen op gang gebracht. De klastitularissen of een klas

verantwoordelijk voor het afnemen van de enquête, zetten de enquête op de rails.

- De **enquête ‘leerlingen’ of ‘ouders’** levert bijkomende informatie op over de woon-schoolafstand, mogelijke alternatieven voor de ouders, frequente problemen... Zo kan de diagnose gedetailleerd worden met preciezere gegevens. Deze enquêtes geven de werkgroep een beeld van de relevantie van de ondernomen en geplande acties.

WAT ER VERANDERDE ...

«Wij hebben werk gemaakt van de vereenvoudiging van de bereikbaarheidsfiche. Dankzij een betere samenwerking met de MIVB is de opmaak van de fiche aanzienlijk verbeterd. Aanpassingen worden voortaan sneller doorgevoerd en alle scholen kregen hun fiche vroeger in het jaar.»

Thierno NDIAYE - COREN

«De presentatie van de toegankelijkheidsfiche werd in de loop der jaren aantrekkelijker gemaakt. Er werden pictogrammen opgenomen om alles visueler te maken en ook veiligheidstips geplaatst bij elke verplaatsingswijze.»

Christine HEINE – Brussel Mobiliteit

- De **acties die de scholen zelf organiseren** rond verkeersopvoeding en sensibilisering voor verkeersveiligheid en mobiliteit, worden geïnventariseerd. De SVP kunnen dus gebaseerd worden op deze activiteiten, om een dynamiek op gang te brengen die het goede verloop van het proces zal bevorderen.

WAT ER EVOLUEERDE ...

«De verenigingen hebben nagedacht over de diagnose een wijzigden de presentatie ervan naar een powerpoint-formaat, wat handiger en gebruiksvriendelijker is.»

Christine HEINE – Brussel Mobiliteit

3. VERENIGINGEN (GOODPLANET EN COREN)

GOODPLANET.be

Sinds 1997 inspireert GoodPlanet Belgium jong en oud om een duurzame samenleving te realiseren, door positieve acties te ondernemen en expertise te delen.

GoodPlanet ontwikkelt en begeleidt projecten, vormingen en lespakketten rond alle duurzaamheidsthema's (consumptie en afvalbeheer, energie en klimaat, mobiliteit, natuur en biodiversiteit, samenleven, voeding en water). Vijftig medewerkers en tientallen vrijwilligers uit alle hoeken van het land zetten hiervoor dagelijks hun knowhow en passie op het vlak van duurzame ontwikkeling in.

De organisatie richt zich daarbij in de eerste plaats naar kinderen en jongeren. Jaarlijks sensibiliseren de educatieve medewerkers meer dan 300.000 kinderen en jongeren. GoodPlanet is eveneens partner van bedrijven die actief hun maatschappelijke rol opnemen en zet sensibiliserende acties op naar een breed publiek. Zo worden jaarlijks ook 50.000 volwassenen bereikt. Naast deze aanzienlijke impact op individueel en groepsniveau

(bedrijven, scholen, verenigingen en openbare besturen), streeft GoodPlanet ook naar een meer structurele impact op onze maatschappij. De creatieve ideeën van GoodPlanet inspireerden al menig beleidsmaker.

GoodPlanet is de Belgische partner in een internationaal netwerk opgericht door de bekende Franse cineast en fotograaf Yann Arthus-Bertrand. Deze samenwerking leidt tot een nieuwe synergie: een sterke boodschap om steeds meer mensen te inspireren voor een duurzame samenleving, geïllustreerd door indrukwekkend beeld- en filmmateriaal van Yann Arthus-Bertrand.

De vzw COREN (Coordination Environnement) werd opgericht in 1994 en heeft als doel om rond de thema's van milieubeheer te informeren, te sensibiliseren en te vormen. We helpen de scholen hun doelstellingen rond duurzame ontwikkeling te behalen. Dit doet we door pedagogische projecten en programma's te ontwikkelen, op te zetten en te ondersteunen in de Waalse en Brusselse scholen. Deze zijn gericht op de leerlingen, maar eveneens zijn er projecten voor en met leerkrachten, directie en het hele schoolpersoneel (van het kleuter-, lager

en middelbaar onderwijs). Onze werking baseert zich op de principes van duurzame ontwikkeling en van continue verbetering. Centraal staat hierbij de participatie en versterking van al de betrokken actoren. Onze aanpak zet in op reflectie (audits, diagnostiek...) en de oprichting van actieplannen. Ervaring bouwden we op door reeds meer dan 20 jaar op het terrein actief te zijn.

Naast het ondersteunen van onze partners, passen we onze aanpak in de eerste plaats ook op onszelf als organisatie toe. Hierbij kijken we naar hoe we zelf een goed duurzaam beleid kunnen implementeren in onze dagelijkse werking. We kijken steeds hoe we op een zo duurzaam mogelijke manier onze activiteiten kunnen uitwerken en verbeteren. We streven telkens naar een zo laag mogelijke impact op het milieu. Zo kunnen we een voorbeeld en inspiratiebron zijn voor andere organisaties.

“IN 2014 WERKTE COREN AAN DE VERBETERING VAN HET ACTIEPLAN: DE INHOUD EN DE STRUCTUUR WERDEN HERZIEN. DE NIEUWE VERSIE IS COMPLETER, OMDAT DE DOELSTELLINGEN DIE DE SCHOOL VOOROPSTELT IN HET KADER VAN HAAR SVP ERIN OPGENOMEN ZIJN.”

4. HET ACTIEPLAN

Daarna vergadert de werkgroep om een **actieplan op te stellen op basis van de resultaten van de diagnose**. De acties worden gekozen binnen de werkgroep. Ze zijn complementair en onderling verrijkend. Het actieplan is een planning met de acties die de school wil ondernemen in de loop van het tweede semester van het schooljaar, maar ook de volgende jaren. Het structureert de initiatieven die de school neemt op het vlak van mobiliteit en verkeersveiligheid.

Voor de uitvoering van hun actieplan genieten de scholen materiële en financiële steun van het Gewest en krijgen zij advies inzake projectmanagement vanwege GoodPlanet en COREN.

Het actieplan valt uiteen in 4 soorten mogelijke maatregelen:

- **informatie en communicatie** naar ouders, leerlingen, gemeente en andere spelers op het vlak van mobiliteit en schoolvervoerplannen
- **sensibilisering en educatie** van ouders en leerlingen, om aan te zetten tot gedragsveranderingen op het vlak van mobiliteit en verkeersveiligheid, en nieuwe zaken aan te leren
- **organisatie van de verplaatsingen**, zodat ouders en leerlingen geschikte alternatieven vinden voor de auto
- **verbetering van de infrastructuur** in de schoolomgeving, om zwarte punten weg te werken

WAT ER EVOLUEERDE ...

« In 2014 werkte COREN aan de verbetering van het actieplan: de inhoud en de structuur werden herzien. De nieuwe versie is completer, omdat de doelstellingen die de school vooropstelt in het kader van haar SVP erin opgenomen zijn. Die doelstellingen worden beschreven op korte en op lange termijn, zodat de school een leidraad krijgt voor verschillende schooljaren. Iedere actie uit de tabel verwijst naar één of meer doelstellingen. Deze verbeterde versie van het actieplan bundelt in één document alle vragen van de school in verband met gewestelijke steun, aangezien het zowel de 'standaard' acties bevat als de aanvragen om materiële en financiële steun.»

Thierno NDIAYE – COREN

« In 10 jaar tijd zijn de instrumenten voor de opstelling van een diagnose en een actieplan enorm vooruitgegaan. Het actieplan structureert de werkzaamheden van de werkgroep op langere termijn en plant de acties in functie van de werklast van leerkrachten en de geplande evenementen van de school en van het Gewest. Naast het actieplan – een kalender gebaseerd op een specifieke methodologie – werd ook de woonplaatsenkaart aangepast in functie van de verplaatsingswijzen. Wij hebben ook een online catalogus opgemaakt met alle mogelijke acties die een school op het getouw kan zetten.»

Julie GODART – GoodPlanet

> Begeleide fietsersrij – Gemeenteschool Anderlecht

WAT ZEGGEN DE SCHOLEN ER ZELF OVER?

«In de loop van het schooljaar 2014-2015 werd er een sensibiliseringscampagne georganiseerd onder de leerlingen en besliste de school om het jaar nadien een SVP op te stellen. De concrete acties werden voornamelijk gericht op het fietsgebruik.

Dankzij de initiatielessen van Pro-Velo konden de leerlingen per fiets naar het zwembad. Een klas ging via het kanaal per fiets naar het Boekenfestijn. Er werd een parking ingericht voor fietsen en steps, want heel wat leerlingen komen zo naar school.

Daarnaast werd er ook een sensibiliseringscampagne gevoerd voor actieve mobiliteit onder de leerlingen en de ouders. Een voordeel met betrekking tot de ligging van de school is dat het modale aandeel van de auto er niet heel hoog is omdat het verkeer er veelal te druk is. De meeste leerlingen komen met de trein of de tram. Carpooling is niet ingeburgerd.

Met de medewerking van de MIVB organiseerde de politiezone preventie-animaties aan de haltes van het openbaar vervoer, om de aandacht te vestigen op risicogedrag. De school heeft regelmatig contact met de fietspool van de gemeente, die ons begeleidt bij excursies (bv. het Bubble festival, het festival van educatieve milieuprojecten georganiseerd door Leefmilieu Brussel - www.bubble.brussels/bubble-festival-2016). In 2016-2017 organiseerde de mobiliteitsraad van de school samen met GoodPlanet een autoloze dag waarbij een ontbijt aangeboden werd. Een intelligente zone 30 werd uitgetest na overleg met het Gewest. Mobiliteit werd opgenomen in het schoolproject. Schoolreizen werden georganiseerd en verwerkt in de lessen geschiedenis en aardrijkskunde. Twee van de vier uitstappen werden met de fiets afgelegd (stadsbezoek Gent en Kortrijk). In het tweede jaar werd een driedaagse schoolreis per trein georganiseerd naar Kortrijk en Doornik: daar werden fietstochten afgelegd tussen beide steden. Een klas van het derde jaar nam ook deel aan de

actie *Mov'In the city*»

Cédric PINCHART (directeur) & Jonathan GONZALEZ (opvoeder) – Ecole Active – Ukkel

«De aanzet tot een SVP werd vier jaar geleden gegeven door de turnleerkracht Marleen Mettens. Zij stelde voor om in te gaan op de Europese projectoproep 'Stars', in samenwerking met enkele andere scholen uit Europese steden (Madrid en Kopenhagen).

Er werd een oproep gedaan aan alle leerlingen van de school, om hen aan te moedigen om per fiets naar school te komen. Sam Croux uit het zesde jaar wetenschappen-wiskunde reageerde onmiddellijk. Zij fietste reeds lang naar school en wou fietsambassadrice worden. Zij maakte een filmpje om de voordelen van de fiets te belichten: het is sneller, gemakkelijker en aangenamer. Intussen beschikt de school over 24 fietsen, neemt ze deel aan de actie 'Bike2school' (gemeenschappelijke uitdaging vanwege Pro Velo voor leerlingen van de lagere school en de eerste graad van het secundair, hun ouders, leerkrachten en schooldirecteurs, om gedurende 2 weken zo veel mogelijk de fiets te gebruiken - www.bike2school.be) en aan tal van andere fietsactiviteiten. De eindejaarsreis draait volledig rond de fiets: een fietstocht van Brussel naar Parijs, met een vierdaags bezoek aan de lichtstad per fiets! Niet alleen Brussel Mobiliteit leverde ondersteuning, maar ook Mobiel 21.

Het project 'Stars' brengt deelnemende scholen met elkaar in contact, zodat zij elkaars gewoontes leren kennen en ook de context inzake mobiliteit en leefmilieu in andere steden. Sam is reeds naar Madrid gereisd en daarna kwamen de Spaanse leerlingen naar Brussel. Binnenkort volgt de kennismaking met Kopenhagen.»

Getuigenis van de directie van het Maria Boodschap-instituut – Brussel

“HET PROJECT ‘STARS’ BRENGT DEELNEMENDE SCHOLEN MET ELKAAR IN CONTACT, ZODAT ZIJ ELKAARS GEWOONTES LEREN KENNEN EN OOK DE CONTEXT INZAKE MOBILITEIT EN LEEFMILIEU IN ANDERE STEDEN. SAM IS REEDS NAAR MADRID GEREISD EN VERVOLGENS KWAMEN DE SPAANSE LEERLINGEN NAAR BRUSSEL. BINNENKORT VOLGT DE KENNISMAKING MET KOPENHAGEN.”

INBRENG VAN GEMEENTEN EN POLITIEZONES IN DE SVP VAN SCHOLEN

« De scholen en de verenigingen die omkaderen, doen een beroep op onze mobiliteitsdienst voor welbepaalde vragen, maar wij volgen niet het hele proces van een SVP. Aangezien ik het zeer druk heb, is onze bijdrage beperkt tot de essentie. Ik krijg geen nieuws van Brussel Mobiliteit over de vordering van schoolvervoerplannen. Ik denk dat het interessant zou kunnen zijn om feedback te krijgen, al was het maar over de diagnose en daarna over de actieplannen. Het zou nuttig zijn met verschillende gemeenten een stand van zaken op te maken van de SVP van hun scholen met de verenigingen die hen volgen. Wij kregen weinig vragen de voorbije jaren, maar blijven beschikbaar voor vragen in verband met openbare ruimte.

Voor de scholen in het algemeen hebben wij gewerkt aan de ontwikkeling van voetgangersrijen in het kader van de projectoproep (zie blz. 48). Wij werken samen met Brulocalis voor een testproject voor schoolomgevingen, maar dat kadert niet in de SVP. Als de scholen specifieke behoeften

hebben, kunnen ze uiteraard contact opnemen met ons.»

Amélie GRÉGOIRE – mobiliteitsdienst – gemeente Schaarbeek

«De dienst kan een school ondersteunen bij een SVP voor allerlei praktische aspecten:

- een zebepad aanleggen
- fietsbogen plaatsen
- het technisch nut van een kiss&ride of een andere inrichting analyseren

Maar de uitwerking van het schoolvervoerplan zelf ligt in de handen van de scholen en de verenigingen.

De gemeente organiseert begeleide rijen in het kader van de projectoproep (zie blz. 48). Wij kunnen ook ondersteuning bieden aan scholen die bezig zijn met het fietsbrevet, in de mate van het mogelijke met onze 3 bikers (zie blz. 42). In het kader van de Week van de Mobiliteit

stellen wij onze bikers ter beschikking aan scholen die fietstochten willen organiseren. De bikers omkaderen de leerlingen tijdens een uitstap.»

Cathy LIBOIS – mobiliteitsdienst – sector openbare werken – gemeente Evere

« Onze dienst heeft slechts één vraag gekregen, nl. van de Lakense school Magnolia. Er zijn drie verzamelpunten voor de leerlingen en er werden parcours uitgestippeld die ze moeten volgen naar school.»

Inspecteur Chantal D'HOKER – cel verkeersopvoeding voor kinderen – politiezone Brussel-Elsene

«Als er een oproep komt voor de organisatie van SVP, geven wij die door aan het departement onderwijs, zodat zij de schooldirecties sensibiliseren. Wij vragen hun om ons te melden welke scholen die belangstelling hebben en staan ter beschikking

> Kiss & Ride

om advies te verlenen indien gewenst.

Aangezien SVP niet verplicht zijn, hebben wij een fiche³ Agenda 21 gewijd aan de duurzame mobiliteit voor scholen, zodat de stad actief aan dit initiatief zou deelnemen. De fiche maakt het mogelijk de evolutie te volgen en het college jaarlijks op de hoogte te brengen van een aantal indicatoren (nieuwe scholen die deelnemen, aantal beveiligde schoolomgevingen, nieuwe fietsparkings, scholen die deelnemen aan het fietsbrevet...).

De punten betreffende de verbetering van de schoolinfrastructuur worden besproken in het kader van interne vergaderingen met het departement onderwijs, het departement wegenwerken en de politie. Het departement wegenwerken stelt een aanlegplan voor, dat de politie en de mobiliteitscel analyseren alvorens hun advies te geven. De verbeterde versie wordt voorgelegd aan de schepen voor mobiliteit en vervolgens door het college goedgekeurd zodat het uitgevoerd kan worden.

Als de school, GoodPlanet of COREN contact met ons opnemen, bekijken wij de vraag en als ze relevant lijkt geven we ze door aan het departement wegenwerken voor bespreking in de vergadering mobiliteit. De mobiliteitscel is niet rechtstreeks betrokken bij de opstelling van het SVP zelf, maar staat ter beschikking indien er advies gewenst wordt.»

Marianne DANDROY – Mobiliteitscel – stad Brussel

^{3/} Zie website van de stad Brussel ivm het actieplan duurzame ontwikkeling Agenda 21 www.brussel.be/duurzame-ontwikkeling.

Op 2 juni 2017 nodigden Brulocalis en Brussel Mobiliteit de diensten mobiliteit, preventie, onderwijs, buitenschoolse activiteiten, samen met de politiezones, uit op een vergadering, voor de presentatie van de balans van tien jaar schoolvervoerplannen en de verschillende acties ter bevordering van de schoolmobiliteit in gemeenten. Zo kwam het debat op gang over de steun aan scholen die een vervoerplan willen opstellen. Er werden verschillende vaststellingen gedaan, zoals het gebrek aan tijd en middelen voor de gemeenten om de scholen met een SVP te begeleiden, maar ook lacunes op het vlak van het doorspelen van informatie door Brussel Mobiliteit over de actieplannen of de prediagnoses. Iedereen pleitte voor een betere samenwerking tussen de betrokken partijen. Hopelijk versterkt die nog de komende maanden en jaren.

> Specifieke inrichtingen in de omgeving van de school Clair Vivre – Evere

Dankzij de diagnose en het actieplan kan de werkgroep, met de bijstand van de verenigingen, misschien zwarte punten identificeren op de woon-schooltrajecten en in schoolomgevingen. Via het actieplan kan de school aan het Brussels Gewest suggesties voorleggen ter verbetering van de infrastructuur. De verenigingen en Brussel Mobiliteit spelen de vragen door aan de bevoegde gewestelijke of gemeentelijke diensten en de maatschappijen voor openbaar vervoer. Maar infrastructuurwerken

vereisen vaak grote budgetten. Daarom worden er prioriteiten vastgelegd.

Enkele voorbeelden van inrichtingen in de omgeving van 4 scholen met een SVP:

- Verbetering van de Kiss & Ride van de school Catteau-Aurore in de stad Brussel. De school begon met haar SVP in 2006, in 2009 werden de verticale signalisatie (borden) en markeringen aangebracht.
- Verkeerslichten in de omgeving van de school Hendrik Conscience in Schaarbeek, om de Lambermontlaan veilig over te steken. De harmonisering van de lichten in één fase op het geschikte moment maakt de verplaatsing naar het zwembad veiliger.
- Het college 'Etoiles' op de Metrologielaan in Haren (SVP sinds 2015) beveiligd de Haachtssesteenweg: de lichten werden aangepast in december 2016 ter hoogte van de school en borden met variabele

informatie werden geplaatst voor de naleving van de zone 30 bij het college en de lagere school.

- Bij de school Sint-Paulus (SVP sinds 2016) aan de Baron Van Hammestraat in Ukkel werden borden voor zone 30 geplaatst na een vergadering met de gemeente.
- In de omgeving van de Ecole Active in de Stallestraat in Ukkel werd een intelligente zone 30 ingericht.

DE BEGELEIDINGSCOMITÉS

« De schoolvervoerplannen en de daarbij horende denkoefening worden gevolgd door begeleidingscomités die twee keer per jaar vergaderen. De voornaamste actoren zijn erin vertegenwoordigd: Brussel Mobiliteit, het kabinet van de toezichhoudende minister, de MIVB, de 2 directies van het secundair, de Directie Verkeersveiligheid, en de animatoren en bestuurders van COREN en GoodPlanet. Die zogenaamde 'algemene' comités zetten de grote strategische lijnen uit en zijn constant in evolutie in een geest van co-constructie. Het doel van de begeleidingscomités is het initiatief te doen evolueren en na te denken over mogelijke verbeteringen voor de scholen die beginnen of voortwerken aan een SVP.

De voorbije maanden hebben de 'algemene' begeleidingscomités zich

gebogen over de schoolvervoerplannen in secundaire scholen. Een grondige studie door de verenigingen werd voorgelegd aan de Raad van Bestuur en zal de volgende jaren nog uitgediept worden om de SVP in secundaire scholen nog steviger te verankeren.

Sinds midden 2016 werden de begeleidingscomités ook opengesteld tot andere actoren: de cel 'scholen' van Leefmilieu Brussel, de VSV (Vlaamse Stichting Verkeerskunde) en de cel mobiliteitseducatie en verkeersveiligheid van de Waalse gewestadministratie (SPW). Brulocalis is ook lid van het begeleidingscomité. In de toekomst zullen er misschien ook nog andere actoren aan deelnemen, zoals ouderverenigingen of de Gezinsbond.

Het begeleidingscomité dat zich

voornamelijk toelegt op het opvolgende van de SVP, met Brussel Mobiliteit en de verenigingen COREN en GoodPlanet, vergadert maandelijks. Zij volgen de lopende projecten op en trachten vragen te beantwoorden en problemen op te lossen. Zij voeren de beslissingen die genomen werden tijdens de algemene begeleidingscomités uit.»

Christine HEINE – Brussel Mobiliteit

«Als de documenten betreffende de diagnose en het actieplan klaar zijn, leggen de scholen die ter validering voor aan Brussel Mobiliteit. Het beperkte begeleidingscomité beslist welke acties gevalideerd worden en welke middelen er uiteindelijk aan toegekend worden. De verenigingen worden dan de 'advocaten' van de scholen en behartigen hun projecten.»

Vincent PLUYMACKERS – COREN

“DE ACTUALISERING VAN DE GEGEVENS EN HET ACTIEPLAN DOOR DE SCHOOL BRENGT VAAK EEN NIEUWE DYNAMIEK OP GANG MET BETREKKING TOT HET SCHOOLVERVOERPLAN. HET IS EEN KOSTBAAR MIDDEL VOOR BRUSSEL MOBILITEIT OM CONTACT TE HOUDEN MET DE SCHOLEN”

CHRISTINE HEINE -
BRUSSEL
MOBILITEIT

5. EVALUATIE

Na de diagnose, het opstellen en het uitvoeren van het actieplan van de school is de volgende fase de evaluatie. De evaluatie gebeurt aan het einde van het schooljaar en ter voorbereiding van het volgende schooljaar. Ze laat toe om de meest doeltreffende initiatieven binnen de school te belichten, de acties in de loop der jaren bij te sturen en nieuwe initiatieven in het leven te roepen. Stilstaan bij de resultaten van het voorbije werkjaar en nadenken over de efficiëntie van de gevoerde acties ten opzichte van de vooropgestelde doelstellingen, maakt continue verbetering mogelijk. Nieuwe leerlingen en hun ouders kunnen nog steeds aansluiten bij het project.

6. VERZELFSTANDIGING & ACTUALISERING

Nadat de scholen een jaar lang begeleiding kregen van de verenigingen, beschikken ze over een afgewerkt actieplan. Brussel Mobiliteit neemt dan de fakkel over en levert materiële en financiële ondersteuning voor de acties van de scholen. Brussel Mobiliteit informeert de scholen ook over acties zoals «Naar school zonder auto», moedigt ze aan om hun tools bij te

werken (bereikbaarheidsfiche, woonplaatsenkaart) en levert nieuwe pedagogische tools en vernieuwende acties aan.

Om de drie jaar moet het SVP geactualiseerd worden aangezien de helft van het schoolpubliek op die tijd gewijzigd is. Dan is het nuttig om de toestand van de mobiliteit opnieuw te evalueren in elke school en te bepalen welke nieuwe acties er ondernomen kunnen worden. Iedere school moet dus om de drie jaar haar gegevens bijwerken aangaande de verplaatsingen van leerlingen en leerkrachten, aan de hand van een mobiliteitsenquête (vragenlijst 'klassen' en 'leerkrachten' op basis van het model van de prediagnose). Dan kan er een nieuw actieplan opgemaakt worden en kan er opnieuw materiële en financiële steun verkregen worden vanwege Brussel Mobiliteit.

Wanneer een school haar gegevens geüpdatet heeft, verwerkt Brussel Mobiliteit die tot een synthese en een analyse van de cijfers en een overzicht van de acties die in de loop der jaren aan bod gekomen zijn. Dat document biedt een retrospectieve en globale kijk op de mobiliteit van de school na 3 of 6 jaar of meer.

VOORBEELD VAN EEN BEREIKBAARHEIDSFICHE

Instituut van de Ursulinen

Herkoliersstraat, 65
1081 Brussel

Simonis-Elisabeth

Legende

- Toegang voor voetgangers
- Zebrapad / beschermd zebrapad
- Beperkt eenrichtingsverkeer
- Eenrichtingsverkeer
- Opgelet: u bevindt zich in een zone 30
- Fietsdelen: Villo!
- Fietspad
- GFR (Gewestelijke Fietsroute)

Aangeboden door:

BRUXELLES MOBILITEIT
BRUSSEL MOBILITEIT
SERVICE PUBLIC REGIONALE DE BRUXELLES
GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

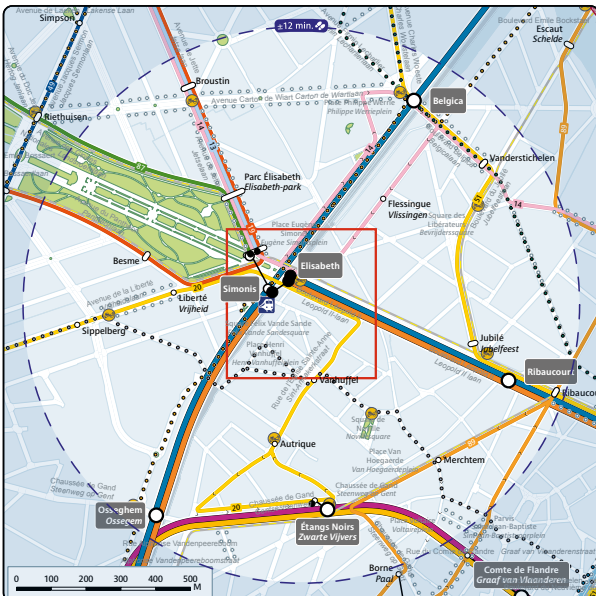
Opgemaakt door:

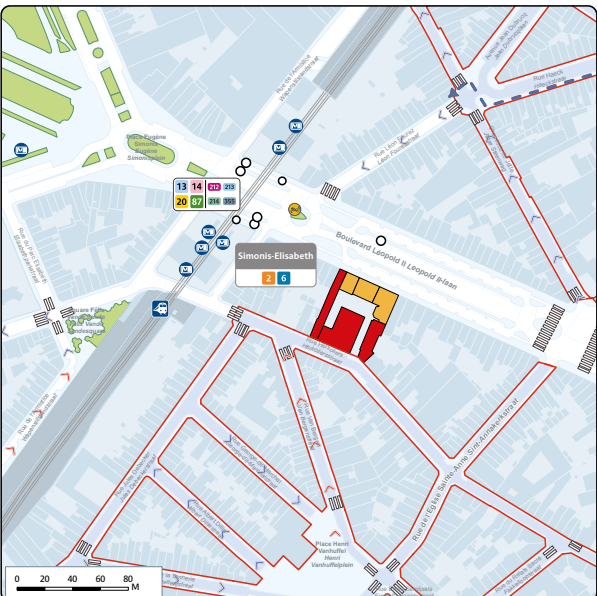
Cartografie: MVB-SMN

Ministeriële mededeling LMS
Distributie & Copyright: CIB

nr 301
Uitgave 01.2016
Netwerk 09.2015

Algemene informatie

De school werkt in samenwerking met Good-Planet Belgium en Brussel Mobiliteit aan een schoolvervoerplan. De werkgroep heeft de mobiliteitssituatie rond de school geanalyseerd en zet concrete acties op voor een veilige en duurzame mobiliteit. Een actieve mobiliteit met een focus op wandelen, fietsen, openbaar vervoer en carpoolen. Voor meer informatie kan u terecht bij de directie.

Te voet?

De school is vlot te voet bereikbaar. De leerlingen kunnen de school bereiken via de Leopold II laan, maar ook via de Sint-Anna-Kerkstraat. De uitgang heeft een gemeenschapswacht en een oversteekplaats.

- ✓ Stap op het zebrapad en respecteer de verkeerslichten.
- ✓ Draag lichtgekleurde kledij of reflecterende accessoires (je bent in het donker dan zichtbaar vanop 150m in plaats van 30m).

Hoe gaat u naar Instituut van de Ursulinen

Tel : 02 / 411 86 40

Met de fiets?

De school is bereikbaar met de fiets. Bezoekers kunnen hun fiets stallen in de hal van de school. Er komt slechts 1 leerling per fiets naar school. In de zomer komen ook enkele leerkrachten met de fiets naar school.

- ✓ Draag duidelijk zichtbare kledij en/of een fluorescerend hesje.
- ✓ Breng en houd je fiets goed in orde: een fietsbel, reflectoren en fietslichten zijn verplicht.

Met de auto?

De school raadt af om met de wagen naar school te komen, gezien de drukte aan de schoolpoort. Ouders die hun kinderen toch met de wagen brengen worden gevraagd om reglementair te parkeren. De gemeenschapswacht is bevoegd om aan ouders advies te geven i.v.m. parkeren en stationeren.

- ✓ Draag altijd je gordel!
- ✓ In straten met beperkt eenrichtingsverkeer zijn fietsers in beide richtingen toegelaten.

Met het openbaar vervoer?

Tot 12 jaar is het openbaar vervoer gratis. Maar let op: Wie minder dan 6 jaar is, moet door een volwassene worden vergezeld tijdens zijn reis op de netwerken van   .

U kunt een bestelbon vragen in de en of via www.mivb.be.

De combinatie tussen Buzzy Pazz en een abonnement van de MIVB is mogelijk. Meer info op www.deltijn.be.

Simonis-Elisabeth

- ✓ Een tram heeft altijd voorrang, ook op voetgangers!
- ✓ Stap niet meer op zodra het signaal dat het sluiten van de deuren aankondigt, weerklinkt.

ANALYSE VAN DE SITUATIE VAN EEN SCHOOL NA 10 JAAR

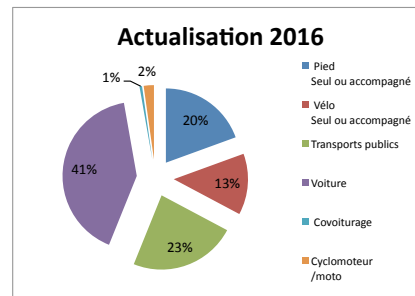
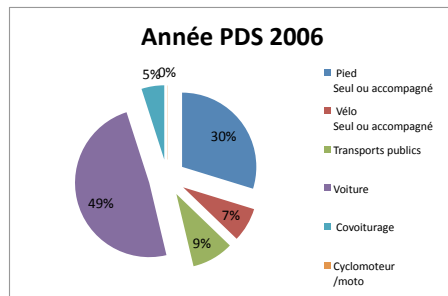
Analyse du Plan de Déplacements Scolaires

Ecole en Couleurs

2006-2016

Evolution des déplacements sur 10 ans

	Nombre élèves	Participants enquête	Pied Seul ou accompagné	Vélo Seul ou accompagné	Transports publics	Voiture	Covoiturage	Cyclomoteur /moto
Année PDS 2006 - Enquête	210	121	36	9	11	59	6	0
Actualisation 2016	215	180	35	24	42	74	1	4

Analyse du Plan de Déplacements Scolaires

Ecole en Couleurs

2006-2016

Actions mises en place par l'école pendant toutes ces années

L'école communique et sensibilise les élèves et les parents via différents canaux : journal de classe, site internet, valve extérieure, carte de géolocalisation, actions mobilité et de sécurité routière.

D'autre part, l'école entière participe tous les ans à la Semaine de la Mobilité et depuis plusieurs années à l'action « A l'école sans voiture ». L'école a été équipée de chasubles et de casques vélo.

Le parrainage à pied, à vélo ou en transports publics est toujours au programme de l'école.

L'école dispose d'un parking vélo, d'une zone de Kiss and Ride et la rue est en zone 30. L'amélioration de la visibilité de l'école est toujours d'actualité.

Les projets suivants sont ou ont déjà été mis en place

- Emile le serpent mobile/A l'école sans voiture
- Visite de quartier et identification de lieux à risque
- Atelier de réparation de vélos
- Campagne de sensibilisation avec des papillons sur les pare-brise
- Encouragement au covoiturage
- Brevet du cycliste

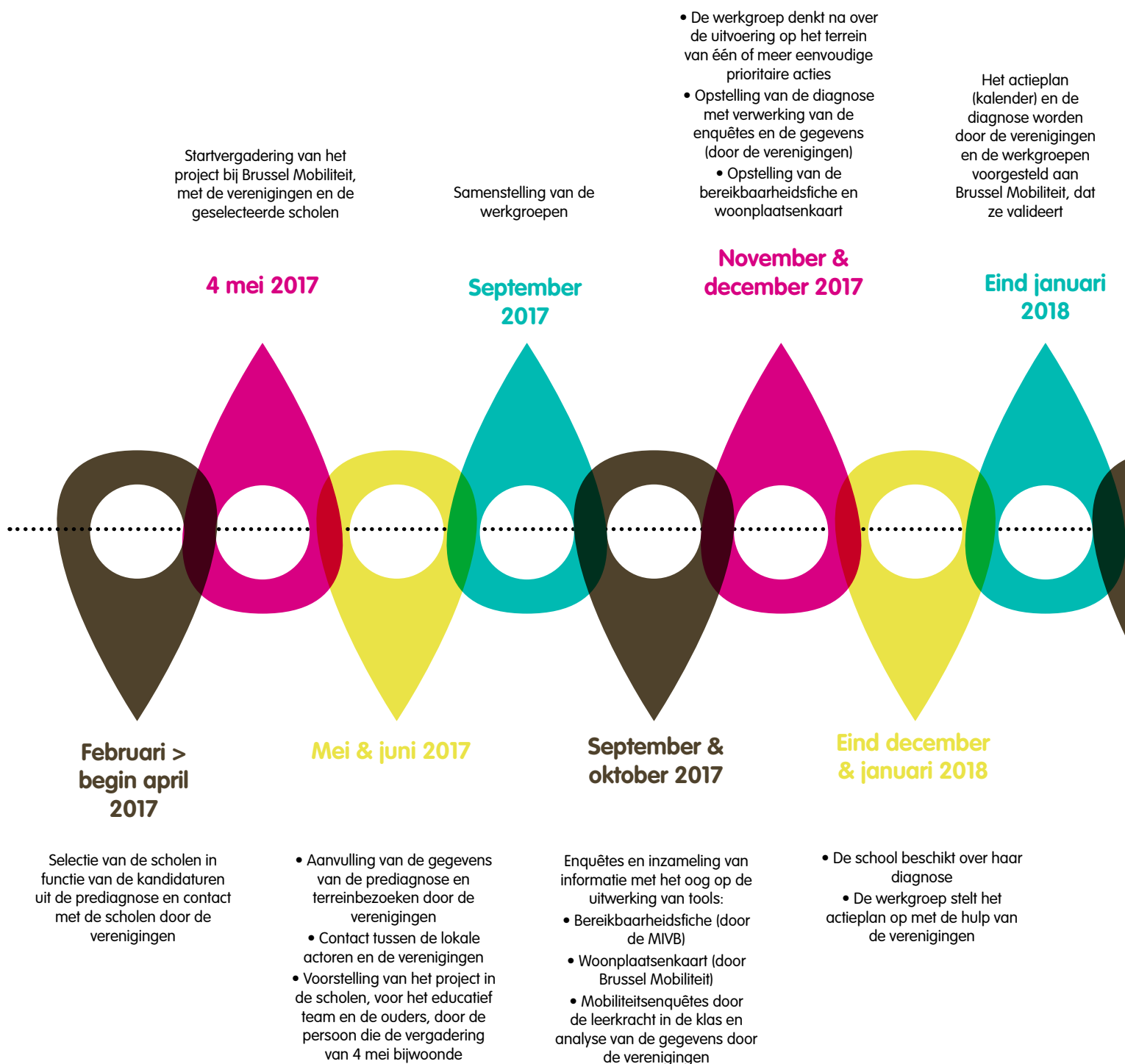
Actions qui pourraient être mises en place ou réactivées

L'école suite à un évènement tragique met l'accent sur la sécurité routière (Association Laura Gilman). L'offre mobilité complète celle-ci : opération cartable, action visibilité etc

- la thématique mobilité pourrait être utilisée lors des sorties découvertes organisées par l'école tous les mois : visite du quartier, sorties au musée, théâtre, bibliothèque.... Rang à pied !
- La police venait faire de la sensibilisation tous les deux ans
- Apprentissage de la conduite à vélo (reprise du brevet ?)

TIJDLIJN

Hoe ziet de tijdslijn van een schoolvervoerplan er eigenlijk uit? Onderstaande tijdslijn begint met het schooljaar 2017-2018 en beschrijft de grote fasen en sleutelmomenten in de opstelling van een schoolvervoerplan.

- Reactie van Brussel Mobiliteit op het actieplan dat de scholen voorstellen (in overleg met de verenigingen)
- Materiële en financiële bijstand door Brussel Mobiliteit in functie van het actieplan

Vergadering voor overdracht van de fakkel tussen de verenigingen en Brussel Mobiliteit

Evaluatie van het eerste actieplan met de werkgroep en de verenigingen, die de begeleiding definitief overhevelen naar Brussel Mobiliteit

- Scholen werken autonoom voort, met de uitvoering van acties door de werkgroep:
- September 2018 > 15 januari 2019: mogelijkheid om een nieuw actieplan in te dienen
  - April 2019 e.v.: mogelijke update van de bereikbaarheidsfiche
  - Februari & maart 2019 (en volgende jaren): mogelijke deelname van de scholen aan de oproep vanwege Brussel Mobiliteit om acties te organiseren in de Week van de Mobiliteit ('Naar school zonder auto' of eigen project)
  - September 2020: actualisering van het SVP (mobiliteitsenquêtes en nieuw actieplan)

**Februari > april
2019**

**Eind mei & begin
juni 2018**

**Juni of
september 2018**

**September 2018
> juni 2020**

**Februari &
maart 2018**

**April > juni
2018**

**Mei & juni
2018**

**16 > 22
september
2018**

Mogelijke deelname van de scholen aan de oproep van Brussel Mobiliteit voor de organisatie van acties in de loop van de Week van de Mobiliteit ('Naar school zonder auto' of eigen project)

Ondersteuning bij de uitvoering van het actieplan door de verenigingen

Evaluatie van het voorbije schooljaar en begeleiding van de verenigingen

Week van de Mobiliteit

WELKE MATERIËLE STEUN KUNNEN SCHOLEN KRIJGEN IN HET KADER VAN EEN SVP?

Brussel Mobiliteit levert heel wat materiaal aan de scholen om een SVP in de praktijk om te kunnen zetten:

- voor de verbetering van de communicatie
  - voor sensibilisering en educatie
  - voor de bevordering van de verkeersveiligheid
  - voor de versterking van de multimodale toegankelijkheid van de school
- Enkele voorbeelden:
- fluo-hesjes (vaak voor het 1e jaar)
  - helmen voor activiteiten per fiets of begeleide fietsersrijen (vaak het 2e jaar)
  - loopfietsjes voor kleuters (vaak het 1e jaar)
  - verkeerspistes voor de kleuterschool en het begin van de lagere school (vaak het 1e jaar)
  - fietsparkings (vaak het 1e jaar, maar met verbetering in het 2e jaar enz.)
  - pedagogisch materiaal (o.a. het spel Optimove, dat ontwikkeld werd in samenwerking met het BIVV, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waals Gewest, om te sensibiliseren voor de uitdagingen van onze verplaatsingen; het is een tweetaling (NL/FR) strategisch spel, voor 4 tot 28 spelers, dat jongeren maar ook volwassenen op een ludieke en aangename manier aanmoedigt om zich anders te verplaatsen; het spelbord bestaat uit een stadscentrum en aanliggende wijken (vaak het 1e jaar)
  - tweedehandsfietsen voor volwassenen, die gerecupereerd worden via het depot van gevonden fietsen, voor secundaire scholen (10 het 1e jaar en 10 het 2e jaar indien het plan verlengd wordt)

- wandellinten voor uitstapjes met kleuters en leerlingen uit de lagere school (vaak het 1e jaar)
- klein fluo-materiaal (bv. smileys) (1e jaar e.v.)
- communicatiemateriaal door Brussel Mobiliteit. Bv. spandoeken, kalenders... (einde 1e jaar, om aan te moedigen om de actie voort te zetten)

Sinds 2014 levert Brussel Mobiliteit ook financiële steun in functie van de aanvragen en via de actieplannen. Daarvoor is een jaarlijks bedrag van 100.000 euro ter beschikking. In 2015 werd er een eerste balans opgemaakt, die aantoonde dat de financiering de aankoop van heel wat materiaal mogelijk gemaakt had en de uitwerking van verschillende activiteiten, zoals:

- de creatie van fresco's of totems rond het thema mobiliteit. Die fresco's worden gemaakt via de vzw FEIJ (Festival International de l'Enfance et de la Jeunesse) en Beeldenstorm (zie blz. 59)
- de aankoop van fietsen voor de lagere school
- fietsherstelateliers in scholen: scholen die dat wensen, krijgen materiaal voor een fietsatelier en één of twee personen per school mogen 2 halve dagen les volgen in de «Ateliers de la rue Voot». Tot nu toe kregen 40 scholen de uitrusting en de vorming om een fietsatelier te organiseren. Als de deelnemers na de vorming een vragenlijst invullen, ontvangen ze een herstelkit (ter waarde van 350 euro). Wie de vorming in het

schooljaar 2014/2015 gevolgd heeft, kan een bijscholing volgen in 2017.

- acties van leerlingen uit het secundair: bv. Stars (Europees project), tekening via een striptekenaar
- acties rond mobiliteit en verkeersveiligheid, op initiatief van de scholen zelf
- de inrichting van fietsparkings met of zonder afdak (ofwel terugbetaling van het materiaal of via een forfait)
- loopfietsen met het logo van Brussel Mobiliteit (gezien de grote belangstelling vanwege kleuter- en lagere scholen, heeft het Gewest beslist er een specifieke overheidsopdracht aan te wijden)
- redelijke hoeveelheden pedagogisch materiaal

“MOMENTEEL
WORDT ER ELK
JAAR FINANCIËLE
STEUN
AANGEBODEN
AAN DE
SCHOLEN DIE
DAT VRAGEN.
BRUSSEL
MOBILITEIT BLIJFT
UITERAARD
OPENSTAAN
VOOR NIEUWE
VOORSTELLEN
OM DE STEUN
AAN DE
SCHOLEN TE
VERSTERKEN.”

CHRISTINE HEINE –
BRUSSEL MOBILITEIT

WELKE INSTRUMENTEN WORDEN TER BESCHIKKING GESTELD AAN DE SCHOLEN?

Er werden ook instrumenten gecreëerd of aangepast op basis van de ervaring met schoolvervoerplannen:

INFORMATIETOOLS:

- **Presentatiemap:** Met de medewerking van COREN en GoodPlanet heeft Brussel Mobiliteit een presentatiemap samengesteld van de SVP vanaf 2006. De map is bestemd voor alle scholen die een schoolvervoerplan willen opstellen. Het is een echte goudmijn aan informatie en is een instrument dat het hele proces door kan helpen. Naast een methodologisch luik dat de verschillende fasen van het proces beschrijft, werd de map aangevuld in de loop der jaren met een twintigtal praktische fiches ter illustratie van de mogelijke activiteiten in het kader van een SVP. De scholen vinden er ook een reeks hulpmiddelen (vragenlijsten) en nuttige tips voor de goede aanpak van een SVP.

De map kan gedownload worden via :

http://www.mobielbrussel.irisnet.be/static/attachments/partners/na/2/Farde%20SVP%202016_.pdf

- **E-News:** nieuwsbrief die 3 keer per jaar verzonden wordt door Brussel Mobiliteit (september, januari en na de paasvakantie) naar meer dan 1.200 lezers, voornamelijk gericht tot alle SVP-werkgroepen in de scholen en andere geïnteresseerden. De newsletter bestaat uit 4 rubrieken:
  - o een agenda met de geplande activiteiten en lopende projectoproepen
  - o nieuws van de cel sensibilisering van Brussel Mobiliteit over de evolutie van de schoolvervoerplannen
  - o geplande evenementen: SVP-salon, vormingen, activiteiten georganiseerd door partners en verenigingen
  - o tips en ervaringen die kleuter- en lagere scholen wensen te delen

Zich abonneren op de E-News van de SVP, kan per mail naar

svp@gob.brussels

CAMPAGNES:

- **Sam de Verkeersslang:** Sensibiliseringsactie in de vorm van een uitdaging om de kinderen en hun ouders te doen nadenken over hun verplaatsingen en ze aan te moedigen om op een veilige en ecologische manier naar school te gaan. Twee weken lang gaan de scholen de uitdaging aan om actief te bewegen: te voet, per fiets of met het openbaar vervoer (of carpooling) op de weg naar school. De school past het spel aan om zo veel mogelijk deelnemers aan te trekken, en legt haar eigen doelstelling vast. Leerlingen die te voet, per fiets of met het openbaar vervoer naar school komen, versieren de slang met stickers als ze op school aankomen. Het doel is de slang tegen het einde van de week volledig versierd te hebben. Dan krijgen de leerlingen een beloning. De uitdaging «Sam de verkeersslang» houdt in:
  - actieve verplaatsingswijzen in schoolomgevingen en dus rustiger, aangenamer en veiliger verkeer
  - een licht project voor leerkrachten, dat gemakkelijk aan de realiteit van de school aangepast kan worden

> The smart movers met COREN

- een **ludieke** dynamiek om de hele schoolgemeenschap te mobiliseren voor de thema's verkeersveiligheid en mobiliteit
- gemiddeld **20 % meer actieve verplaatsingen** na de uitdaging
- een Europees project dat **reeds 48.383 leerlingen** mobiliseerde in 325 scholen in 18 Europese landen.
- Sam de Verkeerssling («Emile, le serpent mobile») in het Franstalig landsgedeelte) was aanvankelijk alleen bestemd voor België, maar de campagne is in de loop der jaren **Europees** geworden, met steeds meer scholen in andere landen
- een **gratis** project

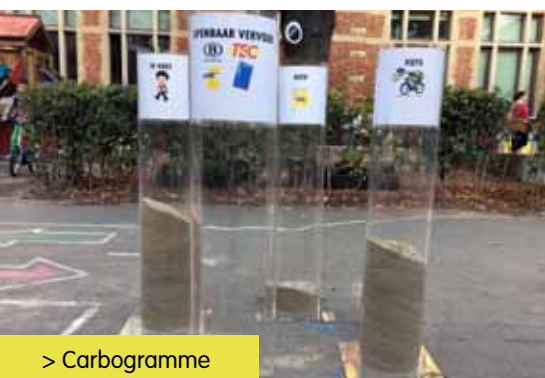
te verplaatsen te voet, per fiets, met het openbaar vervoer of aan carpooling te doen. Het thema duurzame mobiliteit staat een week lang centraal in de lessen. Een goede gelegenheid om de band met de ouders van leerlingen te versterken door ze te bedanken voor hun deelname, rond een ontbijt, een tentoonstelling rond mobiliteit, een toneeltje, ... Elk jaar wordt 40.000 euro uitgetrokken om de scholen te ondersteunen om tijdens de Week van de Mobiliteit initiatieven rond duurzame mobiliteit te nemen. Brussel Mobiliteit biedt

promotie-materiaal (affiches, brieven, fluorescerende gadgets, ...) aan. 50 scholen namen deel aan de Week van 16 tot 22 september 2013, 70 in 2014, 80 in 2015 en 92 in 2016! Die week leggen de scholen veel creativiteit aan de dag en organiseren zij verschillende acties om hun leerlingen, ouders en leerkrachten aan te zetten om **alternatieven voor de wagen** te testen. Het is een initiatief van Brussel Mobiliteit in samenwerking met de MIVB, de NMBS, De Lijn, TEC Waals-Brabant, Pro Velo, CyCLO, Villo!,

Info:
<http://verkeerssling.be>

- **Naar school / naar het werk zonder auto:**
 Sinds 10 jaar worden de scholen met een SVP gedurende de Week van de Mobiliteit, van 16 tot 22 september, aangespoord om deel te nemen aan de actie «Naar school / naar het werk zonder auto». De deelnemende scholen moedigen leerlingen, ouders, onderwijzend en administratief personeel aan om alternatieven voor de auto te testen en hopen bepaalde verplaatsingsgewoonten te veranderen en duurzamer te maken. Mensen worden gestimuleerd om zich

> Carbogamme

Bike to Work, Ateliers de la rue Voot, Carpoolplaza en Leefmilieu Brussel.

- **Actie verlichting:** Sinds 2015 neemt Brussel Mobiliteit deel aan de campagne van de Fietsersbond en steunt het promotie-acties in secundaire scholen om fietsers aan te moedigen zich in de winter goed zichtbaar te maken voor andere weggebruikers. Er worden ontbijten aangeboden en fietsverlichting uitgedeeld.
- **Mov'In the City:** 14- tot 18-jarigen worden beetje bij beetje zelfstandig in hun verplaatsingen naar school, in hun vrije tijd of ter ontspanning. Om ze aan te zetten tot intermodaliteit heeft de vzw COREN de campagne Mov'In the City opgezet, met de steun van Brussel Mobiliteit en enkele andere partners. Deze campagne stelt de leerlingen van 3^e, 4^e en 5^e middelbaar voor om de intermodaliteit in heel Brussel te testen, in de vorm van een groot spel, voorafgegaan door een animatie-debat en een vorming fietsen in het verkeer. De hele campagne lang worden de leerlingen gesensibiliseerd om hun verkenning van de Europese hoofdstad aangenaam en weldoordacht te maken. De dag van het grote spel

testen de leerlingen verschillende mobiliteitsvormen maar ook hun kennis en vaardigheid, om de titel van «smart moovers» te valideren. Uiteindelijk verkrijgen zij zo de sleutels tot een duurzame mobiliteit om te leven in een stad die 'ademt'.

Info:
www.movinthecity.brussels

INSTRUMENTEN:

- **Bambini Box:** De vzw Mobiel 21 heeft een activiteitendoos samengesteld rond duurzame mobiliteit voor de allerkleinsten. Deze koffer bevat spelmateriaal (brochures, boeken...) voor kleuterscholen. De boxen kunnen uitgeleend worden bij GoodPlanet.

Info:
www.mobiel21.be/nl/content/bambini-op-pad-met-fiets-en-kids

- **Carbogamme:** Dit initiatief bestaat uit een visuele voorstelling van de koolstofvoetafdruk van een groep mensen die zich verplaatsen: een recipiënt (bv. doorschijnende cilinder in

plexiglas) met maïskorrels (of andere) waarvan de hoeveelheid de CO₂-uitstoot van iedere deelnemer toont. Die uitstoot hangt af van de verplaatsingswijze en de afgelegde afstand.

Info:
<https://www.coren.be/fr/s-outiller/outils/item/87-le-carbogamme>

- **Overlegssessies:** Alle leerkrachten van een bepaalde school denken samen na over duurzame mobiliteit.
- **«GoodMap»:** module online vanaf september 2017 om de thuiskaart van de leerlingen te kunnen maken. Voor iedereen onbeperkt toegankelijk, speciaal ontworpen voor leerkrachten. In 3 eenvoudige stappen wordt de kaart opgemaakt.

ANIMATIES:

- **Met beide voeten in het verleden**
 Om tieners te sensibiliseren voor duurzame mobiliteit stelt de vzw Arkadia een parcours voor dat toegespitst is op mobiliteit en openbare ruimte, door het centrum van Brussel.

Deze geleide wandeling biedt je een 'duik in het verleden'.

Info: www.arkadia.be

- **Met kleine pasjes :** Kinderen van de 3^e kleuterklas tot het 2^e leerjaar van de scholen met een SVP kunnen deelnemen aan wandelingen om ze te sensibiliseren voor mobiliteit en verkeersveiligheid.

Info: www.arkadia.be

- **Mobibus:** Een initiatief van de VSV voor leerlingen van 14 tot 16 jaar. Aangezien die leeftijdsgroep verhoudingsgewijs het meest gewonden en overlijdens telt in verkeersongevallen, is het essentieel dat jongeren de nodige kennis en vaardigheden verwerven om zich veilig te verplaatsen. Het is een rondreizende tentoonstelling over mobiliteit en verkeersveiligheid. Aan de hand van een quiz en filmpjes maken de jongeren kennis met thema's zoals de dode hoek, duurzame mobiliteit en de verkeersregels voor fietsers en bromfietzers.

Info :
www.mobibus.be

- **Lespakket collaboratieve economie:** De vzw Taxistop heeft een interactieve pedagogische module uitgewerkt over collaboratieve economie, om te sensibiliseren voor de vele oplossingen in de deeleconomie. Zo wordt de aandacht van de jongeren gevestigd op de problematiek van de overconsumptie en de mogelijke alternatieven. Zij staan immers centraal in een samenleving die constant evolueert.

Deeleconomie is een economisch model op basis van netwerken van individuen en gemeenschappen, dat de manier wijzigt waarop we produceren, consumeren, financieren en leren. Het bestaat erin middelen gemeenschappelijk te stellen die onvoldoende gebruikt worden, om verspilling te voorkomen.

Een Taxistop-expert begeleidt de interactieve module, die uit verschillende onderdelen bestaat:

- een korte theoretische inleiding over het thema op basis van twee filmpjes
- een rollenspel om concreet kennis te maken met de verschillende deelinitiatieven
- een reflectiemoment met de leerlingen om na te gaan wat ze onthouden hebben en hoe ze dat kunnen toepassen in hun eigen leven, om de zaken te kaderen die ze pas geleerd hebben

“ BEIDE ANIMATIES WERDEN SPECIAAL ONTWIKKELD DOOR EEN ONDERWIJZER. ZE HOUDEN REKENING MET DE COMPETENTIES DIE DE LEERLINGEN KUNNEN VERWERVEN EN MAKEN GEBRUIK VAN ALLERLEI ANIMATIE-TECHNIEKEN: PRA-TEN, SCHRIJVEN, TEKENEN, BEWEGEN EN VOELEN. EEN ZEER BOEIENDE ANIMATIE!”

JULIE GODART -
GOODPLANET

Deze module van 2 lestijden is gericht tot 4^e, 5^e en 6^e leerjaar.

Info:

www.taxistop.be/project-evenement/module-collaboratieve-eco

- **GoodPlanet** heeft de voorbije jaren animaties uitgewerkt voor scholen met een SVP die dat vragen aan Brussel Mobiliteit in hun actieplan, maar ook voor Brusselse scholen die geen SVP hebben. Enkele voorbeelden:
  - «**De eerste stapjes in onze week!**»: een leuke voormiddag voor de allerkleinsten (2e en 3e kleuterklas en 1e leerjaar) om ze in te wijden in duurzame mobiliteit en verkeersveiligheid
  - «**We bewegen in onze wijk!**»: twee voormiddagen om de mobiliteit in de wijk van de school echt te beleven. Op het menu: een originele wandeling in de wijk, kennismaking met het woord mobiliteit en enkele links, een relaxatie-sessie om zich het traject te herinneren en het uit te tekenen... Animatie van één (light-versie) of twee (lange versie) voormiddagen om samen een door de klas gekozen project

rond duurzame mobiliteit tot stand te brengen. (voor alle klassen van 3e tot 6e leerjaar).

- «**Op pad met de Mobi-Pas**»: Hoe kunnen we debatteren met kinderen over mobiliteit? Tijdens de animatie transformeren de kinderen in ... een verplaatsingswijze. Mobiliteit 'belevend' biedt de kinderen de mogelijkheid om na te denken over problemen die ermee gepaard gaan, om vervolgens oplossingen proberen voor te stellen. Twee uur durende animatie voor 3e en 4e leerjaar.
- **En nog andere**, zoals de pedagogische koffer «duurzame mobiliteit» die in 2011 ontwikkeld werd door Réseau Idée, met de steun van Brussel Mobiliteit, en de Operatie Boekentas (zie blz. 52).

COMMUNICATIEMATERIAAL:

Brussel Mobiliteit levert communicatiemateriaal om scholen te helpen communiceren over hun deelname aan het project. In 2015 werd het materiaal volledig herwerkt.

Het omvat:

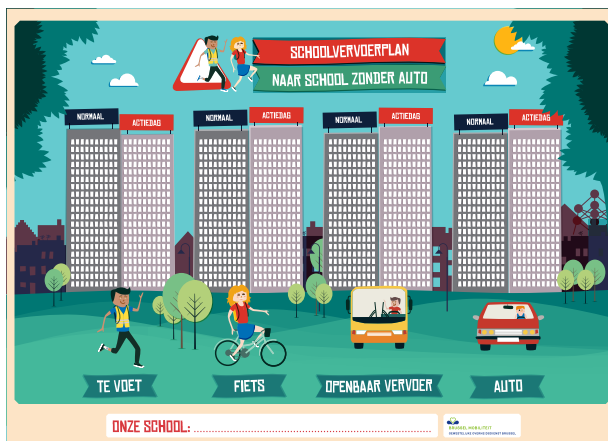
- Een nieuw logo
- Voor de actie «naar school / naar het werk zonder auto» worden specifieke affiches aangeboden om de impact van de actie per klas te berekenen.

- Het actieplan in de vorm van een kalender voor het leraarslokaal werd opgemaakt onder impuls van de verenigingen. Op die manier worden de actieplannen regelmatig bijgewerkt, met post-it briefjes over de acties die opgezet worden. Zo kunnen alle leraars communiceren over wat ze doen.
- Nieuwe spandoeken voor basisscholen en secundaire scholen.

- Een affiche met stickers per actie per klas / per school. Leerlingen uit de lagere school kunnen communiceren over de acties die reeds georganiseerd werden in hun school.
- In 2015 werd een facebook-pagina gemaakt, die regelmatig aangevuld wordt.

Info :

www.facebook.com/SVP.PDS/

BALANS

HISTORIEK VAN 10 JAAR SCHOOLVERVOERPLANNEN

2006:

Creatie van het begeleidingscomité bestaande uit verenigingen, Brussel Mobiliteit, het kabinet, de MIVB, het BIVV en Brulocalis.

SINDS 2006:

Kick-off voor de scholen die een SVP willen opstellen

2006-2007:

Reeds 30 scholen doen mee

2007-2010:

Organisatie van een forum van de scholen met een SVP, jaarlijks evenement waar activiteiten voorgesteld worden en een balans opgemaakt wordt; verenigingen en partners zijn met een stand aanwezig op het forum

2008:

Organisatie van het forum van de SVP-scholen met specifieke ateliers voor scholen, politiezones, Brussel Mobiliteit, gemeenten en andere partners (MIVB, verenigingen)

2008:

Start van de actie «Naar school zonder auto»

SINDS 2009:

E-News (3 edities / jaar)

2010-2011-2015:

Vergaderingen met gemeenten en politiezones

2011:

Eerste salon SVP met scholen en verenigingen, ter bevordering van uitwisselingen en dialoog tussen leerkrachten

2012:

Start van de actie «Sam de verkeerssling»

Sinds 2012: Evenement ter afsluiting van de ondersteuning van de scholen door de verenigingen na een jaar begeleiding en overdracht van de fakkel aan Brussel Mobiliteit

2013:

Invoering van de verplichting inzake schoolmobiliteit (infosessie met de verschillende actoren, waaronder gemeenten en politiezones) + vorming voor scholen die dat wensen

SINDS JANUARI 2014:

Invoering van de financiële steun van Brussel Mobiliteit aan scholen met een SVP

2015:

Creatie van de facebookpagina SVP

2016:

Focus op het secundair

DE SCHOOLVERVOERPLANNEN ZIJN 10 JAAR JONG. ZE WERDEN IN HET LEVEN GEROEPEN DOOR MINISTER PASCAL SMET, TIJDENS ZIJN EERSTE AMBTSTERMIJN. HOE IS DE BALANS EN HOE TEVREDEN MOGEN WE ZIJN?

« Zoals u zei, konden de schoolvervoerplannen onlangs 10 kaarsjes uitblazen. Reeds tien jaar worden de Brusselse scholen dus omkaderd en ondersteund om concrete oplossingen uit te werken voor de verbetering van de bereikbaarheid van de scholen voor hun leerlingen. Wij zijn bijzonder trots en verheugd dat het project, dat twee legislaturen geleden in het leven geroepen werd, blijft groeien. Zoals Nelson Mandela zei, «is onderwijs het krachtigste wapen om de wereld te veranderen». Bijdragen tot de opvoeding van de jeugd en de ouders sensibiliseren voor een duurzame aanpak van de verplaatsingen in steden, maakt deel uit van onze opdracht en is absoluut noodzakelijk om de mobiliteit van morgen te verbeteren.

De balans van de schoolvervoerplannen na tien jaar is volgens ons meer dan positief. Zowat 264 scholen, zowel Nederlandstalige als Franstalige, hebben immers deelgenomen

aan de invoering van schoolvervoerplannen via de analyse, de uitvoering en de evaluatie, intern, van maatregelen ter bevordering van een duurzaam beheer van de verplaatsingen. Door te werken rond de 4 complementaire assen informatie/communicatie, sensibilisering/educatie, organisatie van de verplaatsingen en infrastructuur werden duidelijke resultaten bereikt: in tien jaar tijd werden 1.728 fietsparkeerplaatsen gecreëerd, 40 fietsvloten samengesteld, 300 loopfietsen aangeboden, namen 75 leerkrachten van 40 scholen deel aan fietsateliers...

Een schoolvervoerplan is ook een waaier aan activiteiten en acties die het hele jaar door in scholen georganiseerd worden, zoals «Naar school / naar het werk zonder auto» waaraan 35.000 leerlingen deelnamen in 2016, «Sam de verkeerssling» of de projectoproep «Week van de Mobiliteit», die de zichtbaarheid van de acties van de scholen vergroten.

Een schoolvervoerplan is in de eerste plaats een grote gemeenschap mannen en vrouwen die zich toeleggen op een pedagogisch en maatschappelijk project, voor klein en groot, dat banden smeedt tussen verenigingen en scholen, tussen leerlingen, ouders en leerkrachten, via overlegmomenten en debatten.

Elk jaar wordt nagenoeg 200.000 euro (100.000 euro subsidies en 100.000 euro rechtstreeks aangeboden materiaal) geïnvesteerd in de schoolvervoerplannen, voor de opstelling van meer dan 50 jaaractieplannen. Het vooropgestelde doel om een nieuwe dynamiek tot stand te brengen en de uitdagingen omtrent mobiliteit in de wereld van de scholen aan te pakken, werd dus duidelijk bereikt.»

Alessio PAPAGNI – Kabinet van minister Pascal Smet

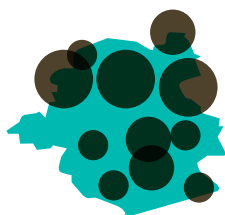

CHIFFRES CLÉS :

50%

Meer dan 50 % van de scholen van het Brussels Gewest nemen deel aan de schoolvervoerplannen

264

264 scholen stelden een schoolvervoerplan op

100.000

Meer dan 100.000€ financiële steun per jaar

100.000

Meer dan 100.000€ materiële steun per jaar

VOOR DE 4 ONDERDELEN:

Informatie /
communicatie

330

Brussel Mobiliteit stelde meer dan 330 woonplaatsenkaarten van de leerlingen op

330

De MIVB maakte meer dan 330 bereikbaarheidsfiches op, door Brussel Mobiliteit aan de scholen aangeboden

140

140 spandoeken «Mijn school werkt aan een betere mobiliteit» werden in 2015 verdeeld

Educatie /
sensibilisering

2

2 grote acties

39

39 scholen namen deel aan «Sam de verkeersslang» («Emile, le serpent mobile») in het voorjaar

92

Week van de Mobiliteit: «Naar school / naar het werk zonder auto» (92 scholen)

35.000

Week van de Mobiliteit: «Naar school / naar het werk zonder auto» bereikt 35.000 leerlingen in 2016

Organisatie
van de
verplaatsingen

50.000

Brussel Mobiliteit deelt 50.000 fluohesjes uit

8.000

Brussel Mobiliteit verdeelt 8.000 helmen

17

17 scholen organiseren begeleide fietsrijen

Infrastructuur

1.728

1.728 fietsparkeerplaatsen werden aan scholen aangeboden

EEN SCHOOL MET EEN SVP, WAT HOUDT DAT UITEINDELIJK PRECIES IN?

« Een SVP-school is een school die wil nadenken over duurzame mobiliteit. Ze geniet begeleiding van de verenigingen om een diagnose en een actieplan op te stellen. Na die begeleiding, een jaar lang, wordt de school autonoom en wordt ze minstens 3 jaar beschouwd als een SVP-school. Ze blijft een SVP-school als ze om de 3 jaar de mobiliteitsenquête bijwerkt (vragenlijst voor leerlingen en leerkrachten op basis van het model van de prediagnose), een nieuw actieplan indient en actief blijft.»

Christine HEINE – Brussel Mobiliteit

« Als ik contact opneem met een school om een SVP voor te stellen, zeg ik aan de leerkrachten dat ze 3 jaar lang omkaderd zullen worden bij de organisatie van acties met het oog op duurzame mobiliteit en verkeersveiligheid. Het eerste jaar worden ze begeleid door onze vereniging, om samen een diagnose op te maken van de bereikbaarheid van de school op 4 manieren (te voet, per fiets, met het openbaar vervoer en de auto). Op basis van de informatie die we verkrijgen via enquêtes en observaties, maken wij een woonplaatsenkaart van de leerlingen en inventariseren wij de verbeterpunten voor

de toekomst. Op basis van die diagnose maken wij een actieplan op, dat we in het tweede deel van het schooljaar uitvoeren. Om dat actieplan uit te voeren geniet de school een zekere financiering vanwege Brussel Mobiliteit. De twee volgende jaren is het Brussel Mobiliteit die begeleiding aanbiedt, met dezelfde materiële en financiële bijstand. Het SVP is een gepersonaliseerd project voor elke school, in functie van de behoeften van die school en de wensen en de beschikbare tijd van het personeel en/of de ouders.»

Julie GODART - GoodPlanet

WELKE INGREDIËNTEN BEVAT HET IDEALE RECEPT VOOR EEN SVP?

- betrokken directie die de troepen kan motiveren
- geïnteresseerde (of nieuwsgierige) leerkrachten
- ouders of een oudervereniging die zich erbij aansluit
- goede coördinatie tussen alle actoren
- streven naar concrete acties: «niet alleen woorden, maar ook daden»

Julie GODART - GoodPlanet

WELKE STRUIKELSTENEN KAN MEN ONDERVINDEN BIJ DE OPSTELLING VAN EEN SVP?

- Veranderingen binnen het educatief team en het gebrek aan inzet van andere leden kunnen het project moeizaam doen verlopen.
- Het gebrek aan respons op vragen om verbetering van de infrastructuur kan ontmoedigend werken.

Christine HEINE – Brussel Mobiliteit

- Voor bepaalde scholen kan het ontmoedigend werken dat de begeleiding door verenigingen bij de opstelling van een SVP slechts één schooljaar loopt. De overgang naar autonomie is soms complex.
- Het gebrek aan informatiedoorstroming over het SVP is soms moeilijk. Het zou nuttig zijn een interactief platform uit te bouwen waar scholen met een SVP alle mogelijke documenten en tools kunnen vinden.
- Vaak is een SVP een project zoals zovele binnen een school. Mobiliteit kan één jaar een thema zijn en het volgende schooljaar staat een ander thema centraal. In tegenstelling tot de scholen van het Nederlandstalige net, waar mobiliteit deel uitmaakt van het leerplan van de lagere school, hebben de scholen van de Federatie Wallonië-Brussel dat geluk niet.
- Mobiliteit is geen 'sexy' thema en is ook niet simpel. Het belangt veel actoren aan en het overstijgt de schoolgrenzen.

Julie GODART - GoodPlanet

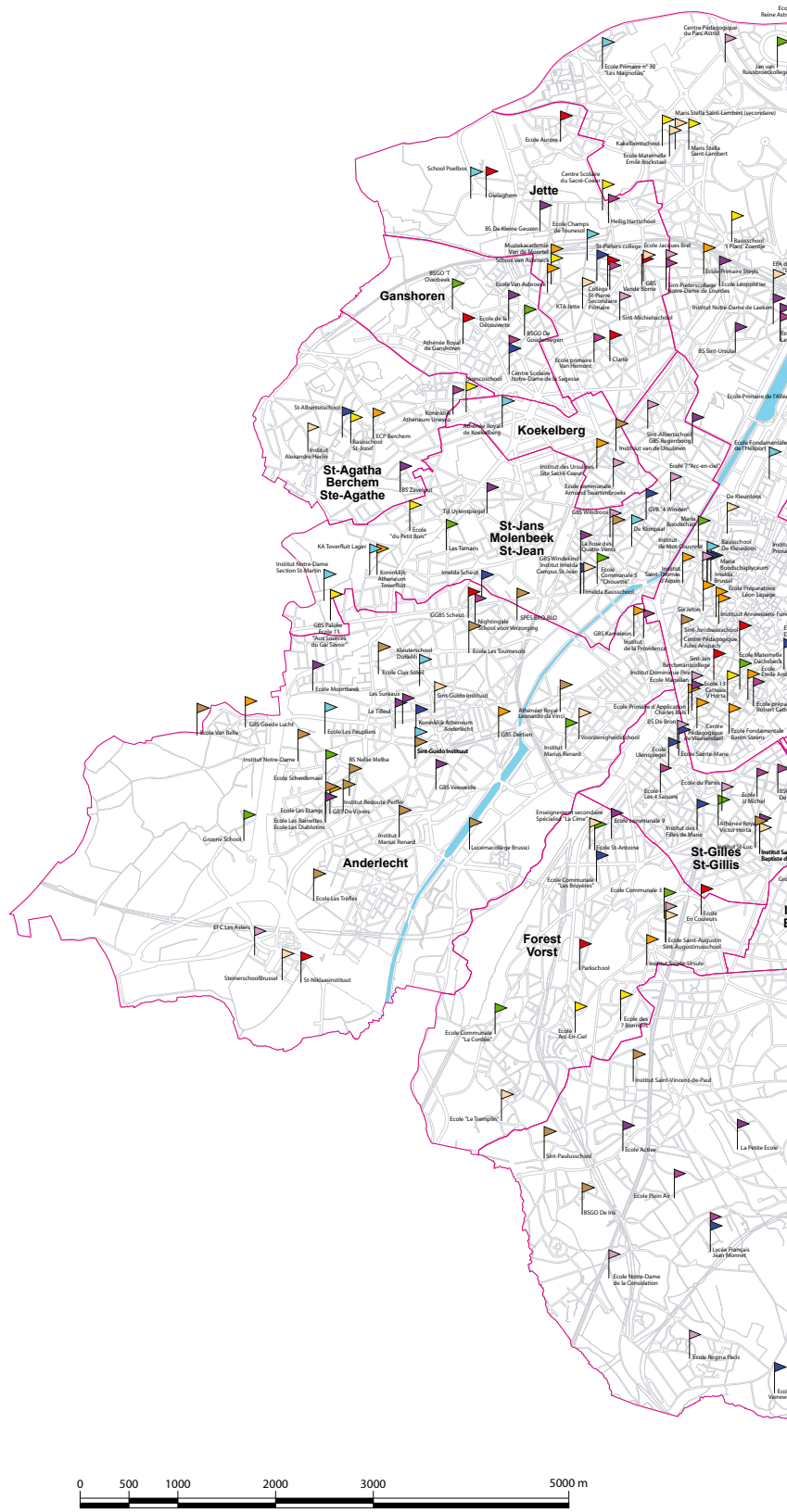
Soms laat een school de uitwerking van haar SVP vallen of wordt het niet meer bijgewerkt. Het

college Saint-Hubert van Oudergem (dat zijn SVP heeft stopgezet) reikt enkele elementen aan over het waarom. De directeurs Meinguet (4e tot 6e leerjaar) en Polomé (kleuterschool tot 3e leerjaar) verklaren het als volgt:

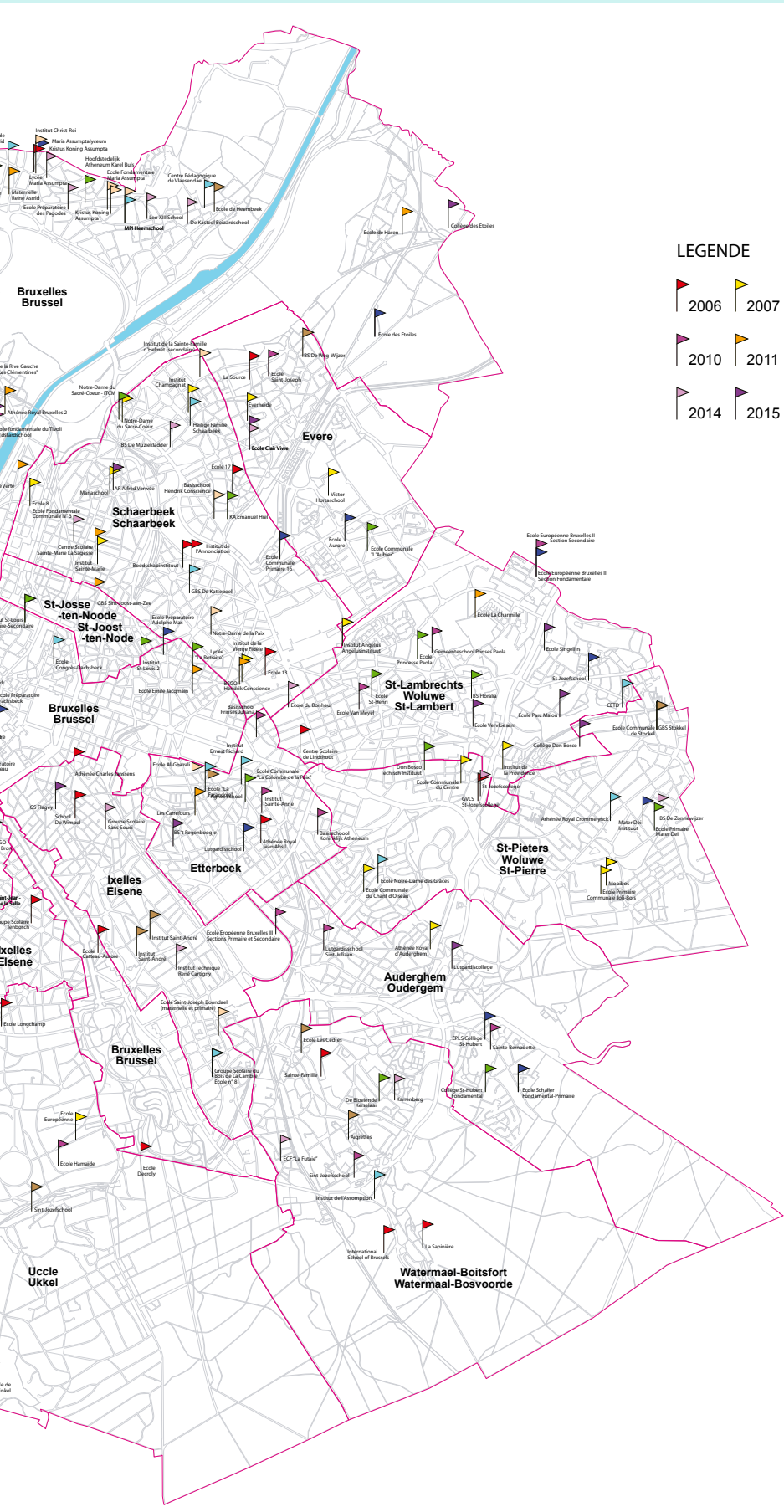
- De directie moet zich niet bezighouden met de SVP en heeft daar geen tijd voor, wegens gebrek aan personeel en administratieve ondersteuning.
- De ouders leven het parkeerverbod voor de school niet na. De directie vindt dat de politie in dat geval zijn rol moet spelen en verbaliserend moet optreden.
- Zij vinden dat onderwijs en mobiliteit twee verschillende zaken zijn, maar zijn zich wel bewust van de rol die de school kan spelen op het vlak van mobiliteit. De leerlingen leggen wel hun fietsbrevet af.

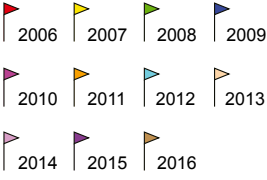
SCHOOLVERVOERPLANNEN

BRUXELLES MOBILITE
BRUSSEL MOBILITEIT
 SERVICE PUBLIC REGIONAL DE BRUXELLES
 GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL
 Direction Strategie 04/2016 Directie Beleid

LEGENDE

DE TOEKOMST VAN DE SVP

Hoe ziet de toekomst van de SVP eruit? Wat zijn uw wensen voor een betere schoolmobiliteit?

“HET LIJKT ONS BELANGRIJK HET CONTACT OP HET TERREIN MET DE SCHOLEN NOG TE VERSTERKEN.”

In 10 jaar tijd zijn de SVP erin geslaagd een plaats te verwerven in het Brusselse scholenlandschap en inmiddels zijn ze erkend als innoverend en ludiek programma dat thema's aanpakt die in andere schoolprogramma's niet aan bod komen.

Toch blijven er heel wat uitdagingen. In de eerste plaats op het vlak van communicatie: we moeten ons aanpassen aan de doelgroep en het programma verankeren in de 21e eeuw, door de digitale aspecten te ontwikkelen en de digitale communicatie te verruimen, o.a. via de sociale media.

Terwijl de lagere scholen lange tijd centraal stonden, lijkt het ons eveneens noodzakelijk een nieuw evenwicht te zoeken om nieuwe activiteiten tot stand te brengen voor tieners, een publiek dat heel ontvankelijk is voor milieubescherming en actieve verplaatsingswijzen. Daarom is het belangrijk de focus te verschuiven naar het secundair onderwijs.

Tot slot lijkt het ons belangrijk het contact op het terrein met de scholen nog te versterken om zo doeltreffend mogelijk op hun behoeften te kunnen inspelen. De menselijke dimensie is immers een onmisbaar aspect voor het welslagen van de activiteiten, projecten en de follow-up van de actieplannen die de scholen

opstellen. Dat is een luik waaraan nog meer bijkomende middelen gewijd moeten worden.

Samen zullen wij ijveren voor het voortbestaan van het programma. Meer nog dan in het verleden zijn wij ervan overtuigd dat educatie en sensibilisering van de jeugd een fundamentele rol speelt om nieuw gedrag aan te leren dat ongetwijfeld zal bijdragen tot de verbetering van de mobiliteit van morgen.

Alessio PAPAGNI – Kabinet van minister Pascal Smet

Sinds 2016 wil Brussel Mobiliteit differentiëren in de aanpak van SVP voor de lagere en voor de middelbare scholen.

In november 2016 werd een workshop georganiseerd voor de secundaire scholen, om een inventaris op te maken van hun behoeften, wensen en eventuele twijfels. Dit gebeurde samen met leerkrachten, ... directie en ander personeel van de secundaire scholen in het kader van de opstelling van een SVP.

Zo kregen we meer inzicht in de grote verschillen tussen lagere en middelbare scholen en kon de basis gelegd worden voor de bijsturing van het SVP voor secundaire scholen.

De verenigingen GoodPlanet en COREN willen namelijk bepaalde pistes uitwerken, zowel operationeel als strategisch, zoals:

- de oproep uitbreiden tot de scholen die een SVP opgestart hebben 3 jaar geleden of eerder;
- een interactief informatica-platform rond SVP uitwerken, met een ruimte voor elke school, met interactieve modules. Dat platform wordt momenteel gecreëerd door GoodPlanet, dankzij een subsidie van Brussel Mobiliteit. Het zou klaar zijn in 2018 en zal de mogelijkheid bieden om duidelijker te communiceren omtrent SVP.
- een evenement organiseren voor de leerlingen van scholen met een SVP van hetzelfde jaar
- het gedeelte 'test van de verplaatsingswijzen' versterken voor de leerlingen en het pedagogisch team
- een opdracht 'fietsvloot' openen
- de aandacht vestigen op duurzame mobiliteit in Brussel

Julie GODART – GoodPlanet et Thierno NDIAYE - COREN

In de loop der jaren, na tien jaar SVP in Brusselse scholen, hebben wij onze aanpak zowel in lagere als in secundaire scholen bijgestuurd.

Voor de lagere school behouden wij een drievoudig doel. Ons streven blijft de ouders, kinderen, leerkrachten te sensibiliseren voor duurzame mobiliteit en verkeersveiligheid. Daarnaast is het doel ook de verbetering van de veiligheid, de levenskwaliteit en de bereikbaarheid van de school en de omgeving. Tot slot willen wij een evolutie van de verplaatsingsgewoonten bewerkstelligen, zowel van en naar school als voor schooluitstappen (naar het zwembad, de bibliotheek...).

Voor de secundaire scholen willen wij onze aanpak van de SVP de komende jaren versterken. De sensibilisering moet er immers anders uitgewerkt worden dan in lagere scholen. Er moeten duidelijke boodschappen verspreid worden. Een middelbare school functioneert anders dan een lagere.

Daarom werd er intensief nagedacht samen met de verenigingen, het kabinet van de minister van mobiliteit en het team van Brussel Mobiliteit. Uit die denkoefening is een integrale visie voortgekomen van de SVP in het secundair. De aanpak zal er een zijn met een sterke participatieve aanpak vanwege de leerlingen. Wij willen ook de sensibilisering van de jongeren versterken, via sensibilisering van de leerkrachten.

De doelstellingen zijn voortaan:

- de jongeren uitrusten zodat zij hun eigen mobiliteit duurzaam ontwikkelen
- de schoolinfrastructuur aanpassen om een duurzame mobiliteit mogelijk te maken
- leerkrachten aanmoedigen om modellen te worden voor hun leerlingen op het vlak van duurzame mobiliteit

Er werden verschillende pistes bewandeld met de verenigingen en het kabinet van minister Smet. Eén van de uitdagingen voor de komende maanden is de versterking van de cel SVP van Brussel Mobiliteit. Als die personeelsversterking mogelijk wordt, kan het team ernstig overwegen om:

- de aanpak ten aanzien van de secundaire scholen aan te passen
- de website en het informatica-platform te ontwikkelen

- de synergie met de gemeenten en de politiezones te versterken
- actief de scholen te benaderen
- een gepersonaliseerde opvolging van de actieve scholen te waarborgen en goede praktijkvoorbeelden uit te wisselen
- nieuwe projecten te steunen van verenigingen of scholen
- nieuw materiaal tot stand te brengen voor minder goed bereikte groepen
- samen te werken met de twee andere gewesten om onze steun nog uit te breiden (vorming...)
- actief samen te werken met de Directie Verkeersveiligheid van Brussel Mobiliteit voor de terbeschikkingstelling van pedagogisch materiaal
- vragen om verbetering van de infrastructuur te verzenden en op te volgen
- en nog zo veel meer

Christine HEINE – Brussel Mobiliteit

DEEL II :

Bijkomende initiatieven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

HET FIETSBREVET

Het fietsbrevet leert 10- en 11-jarigen om veilig te fietsen. Zo kunnen zij zelfstandig op pad in het verkeer. Omkaderd door hun leerkrachten en/of lesgevers van Pro Velo leren jongeren vanaf het vierde leerjaar in hun onmiddellijke omgeving de basisvaardigheden om veilig en zelfstandig te fietsen over een gekend circuit.

Na een dertigtal lessen en enkele tests kunnen de leerlingen een brevet behalen dat bevestigt dat ze zich gepast gedragen per fiets, op de weg.

Het fietsbrevet is geen 'rijbewijs' voor de fiets op de weg. Het is een cursus die zich over enkele weken van een schooljaar kan uitstrekken en die bestaat uit verschillende etappes waarin de leerlingen stap voor stap leren fietsen in het verkeer.

Aan het einde van de cursus fietsen de leerlingen individueel 3 tot 4 kilometer, onder het waakzame oog van de examinator die het gedrag, de kennis van de wegcode en de plaats van de leerling op de rijweg beoordeelt.

> Info: <http://provelo.org/nl/educ/programmas/fietsbrevet>
www.fietsbrevet.be

Voor deze Katern van de Gids van de Mobiliteit en de Verkeersveiligheid hadden wij een gesprek met Christophe Winkel van Pro Velo, bevoegd voor de organisatie van het fietsbrevet.

FIETSBREVET – ORGANISATIE

Welke leerjaren doen mee aan het fietsbrevet en hoe gaat dat in zijn werk?

In de loop der jaren hebben wij een programma uitgewerkt om de leerlingen op lange termijn stap voor stap iets bij te leren over het verkeer. Het is gericht tot het vierde, vijfde en zesde leerjaar. We bieden voor elke leeftijd een aparte activiteit aan, om een dynamiek op gang te brengen binnen de scholen waar we actief zijn.

In het 4e leerjaar is de vorming gericht op het verwerven van de nodige behendigheid om in groep te rijden in het verkeer en de aspecten uit de wegcode te kennen die nuttig zijn voor fietsers. Wij leren alle leerlingen evenwicht aan, want in bepaalde scholen scoort tot 40 % van de leerlingen op dat vlak onvoldoende om in groep het verkeer in te gaan.

Het fietsbrevet komt het jaar nadien, in het 5e leerjaar. Bepaalde scholen verkiezen echter te werken met het 6e leerjaar omdat die al de vaardigheden kunnen gebruiken die ze de vorige jaren verworven hebben via pedagogische activiteiten waarbij de fiets gebruikt werd als verplaatsingsmiddel (bezoek aan een museum, culturele uitstap, naar het zwembad...).

> **Christophe Winkel,**
verantwoordelijke
'educatie' bij Pro Velo

Op welke basis worden de scholen geselecteerd?

De selectiecriteria van de nieuwe scholen zijn (in volgorde van belang):

- de betrokkenheid van de gemeente in het project (voornamelijk via het bestaan van een fietspool)
- het schooljaar waarin men op de wachtlijst ingeschreven werd
- de motivatie (wordt beoordeeld tijdens overleg met de leerkrachten en Pro Velo)

Het derde criterium is bepalend, want soms gebeurde de inschrijving zonder kennis van de implicaties van het project voor de school.

Wie is er betrokken bij de organisatie van het fietsbrevet? Wat is ieders rol?

DE SCHOOL

De begeleiding van de school door Pro Velo evolueert:

- Het eerste jaar maakt de school kennis met het project. Voor de praktische vorming overloopt de lesgever met de leerlingen de voornaamste aspecten van de wegcode: 3 dagen lang worden de leerlingen begeleid

door hun klasleerkracht, turnleraar of opvoeder.

- Voor het afleggen van de proeven moet de school voldoende examinatoren inzetten om het parcours te beveiligen: met leerkrachten, directie, opvoeders, ouders...
- De twee volgende jaren nemen de betrokkenen het project geleidelijk aan over en staat Pro Velo zijn plaats stap voor stap af aan de leerkracht.
- Na drie jaar wordt de school autonoom en gaat de begeleiding van Pro Velo van 4 dagen naar anderhalve dag (1 dag vorming en het afleggen van de proef).

Daarom is het cruciaal dat het project gedragen wordt door de school en niet door één leerkracht, want die zou het moeilijk kunnen krijgen om de nodige steun te verwerven voor het voortbestaan van het project zodra de autonomie verkregen wordt.

GEMEENTE & FIETSPOOL

De gemeente speelt een fundamentele rol in de begeleiding van de scholen die meedoen aan het brevet, zeker als er naar autonomie geëvolueerd wordt. Het gebrek aan begeleiders en examinatoren is immers vaak een reden

FIETSPOLS IN DE BRUSSELSE GEMEENTEN:

NAAM	VOORNAAM	GEMEENTE	ROL	MAIL
GOSSET	Alain	Anderlecht	Coördinator	gosset@anderlecht.brussels
RENAUD	Samuel	Etterbeek	Mobiliteitsadviseur	srenaud@etterbeek.irisnet.be
HORDIES	Fabian	Etterbeek	Coördinator Gemeenschapswacht	f.hordies@etterbeek-prevention.be
LIBOIS	Cathy	Evere	Mobiliteitsadviseur	clibois@evere.irisnet.be
EL BAKALI	Badredine	Vorst	Coördinator	belbakali@forest.brussels
FRÉNOT	Maxime	Elsene	Coördinator Gemeenschapswacht	Maxime.Frenot@ixelles.be
MAMADOU	Souare	Elsene	Gemeenschapswacht	mamadou.souare@ixelles.be
VERKINDERE	Maud	Elsene	Mobiliteitsadviseur	mverkindere@ixelles.irisnet.be
MAVAKALA	Eric	Schaerbeek	Coördinator Gemeenschapswacht	amavakala@schaerbeek.irisnet.be
VELGHE	Benoît	Schaerbeek	Mobiliteitsadviseur	bvelghe@schaerbeek.irisnet.be
BERCKMANS	Valérie	Ukkel	Coördinator Gemeenschapswacht	vberckmans@ucclle.brussels
DEMUNTER	Lionel	Sint-Lambrechts-Woluwe	Mobiliteitsadviseur	l.demunter@woluwe1200.be
TILLIERE	Benjamin	Watermaal-Bosvoorde	Mobiliteitsdienst	btilliere@wb.irisnet.be

om het project stop te zetten. In dat kader is de gemeente die een fietspool opgericht heeft, de eerste bondgenoot van de school, omdat er begeleiders ter beschikking gesteld worden die vertrouwd zijn met het project en die een opleiding genoten hebben vanwege Pro Velo. De rol van de gemeente bestaat erin de bestaande fietsdynamiek te stimuleren en de toepassing van het brevet nog uit te breiden en de modal shift naar de fiets in de gemeente te bewerkstelligen.

De voornaamste verbintenissen die Pro Velo van de gemeenten vraagt:

- Een verantwoordelijke aanstellen die het project draagt binnen de gemeente
- Een jaarlijkse planningsvergadering organiseren met alle partners (scholen, betrokken gemeentediensten, politiezones...)
- Eén keer per jaar een evaluatie per project organiseren
- Indien nodig vormingen binnen de scholen opzetten
- Een fietspool creëren om het project te ondersteunen
- De proeven voor het afleggen van het fietsbrevet coördineren
- De uitreiking van de brevetten organiseren
- Nadenken over de toepassing van het brevet en de modal shift naar de fiets

- De leden van de pool onder de klassen in autonomie verdelen (4 dagen per klas) in samenwerking met de leerkrachten van de betrokken klassen
- Waken over het goede verloop van het afleggen van het brevet (examinator, plaats voor de beraadslaging, drankje)
- De scholen die dat wensen, inschrijven voor het fietsbrevet
- De gemeentelijke engagementen nakomen

POLITIEZONES

De politiezones ondersteunen ons project bij het afleggen van de brevetten. In functie van de zones en de beschikbaarheid van personeel kunnen zij personen detacheren die de leerlingen gaan beoordelen.

Bepaalde politieagenten worden opgenomen in de fietspool van de gemeente (bv. in Watermaal-Bosvoorde).

BRUSSEL MOBILITEIT & PRO VELO

Pro Velo coördineert het fietsbrevet over de hele Franstalige Gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De tweetalige vzw begeleidt de scholen, de klassen en de gemeenten die aan het project deelnemen. Zij leiden alle mensen op die bij het project betrokken zijn.

We hebben 2 begeleidingscomités per jaar met het kabinet en Brussel Mobiliteit

aangaande alle taken op het vlak van educatie, waaronder het fietsbrevet.

Op die vergaderingen bepalen wij de algemene oriëntatie van onze projecten en het bedrag dat aan elk van onze projecten toegewezen wordt. Ter informatie, het fietsbrevet werd voor 131.600 euro gesubsidieerd voor het schooljaar 2016-2017.

Om de twee maanden is er ook overleg met Brussel Mobiliteit, om de spots te richten op de uitvoering van de beslissingen die genomen werden op de begeleidingscomités 'educatie'. Dan selecteren we de nieuwe klassen voor het fietsbrevet en de gemeenten die subsidies zullen genieten voor de fietspools. Die vergaderingen worden bijgewoond door twee vertegenwoordigers van Brussel Mobiliteit (Directie Beleid), ikzelf (Christophe Winkel) en Tom Geens (Nederlandstalig coördinator 'educatie' bij Pro Velo).

Wij beoordelen ook de scholen die hun verbintenissen op het vlak van autonomie niet nagekomen zijn (geen autonomie na 4 jaar).

Onze samenwerking is uitstekend.

Deze begeleidingscomités bestaan sinds 2003-2004. Maar het overleg is intenser geworden in de loop der jaren. Tegelijk steeg het aantal deelnemende klassen en het aantal projecten dat opgezet werd door het departement 'educatie' van Pro Velo.

“HET PROJECT BRENGT IN DE SCHOOL EEN DYNAMIEK ROND HET FIETSEN OP GANG. LEERKRACHTEN DIE BETROKKEN ZIJN BIJ HET BREVET, GAAN VLOTTER OM MET VERPLAATSINGEN PER FIETS.”

FIETSBREVET – BALANS & IMPACT

Hoeveel scholen hebben zich reeds voor het fietsbrevet ingeschreven en hoeveel leerlingen hebben het brevet reeds behaald?

Sinds schooljaar 2004-2005 namen in totaal 15.684 leerlingen deel in het Brussels

Hoofdstedelijk Gewest, samen goed voor 730 klassen.

In 2016-2017 ging het om 113 klassen zijnde 2.420 leerlingen, waaronder 69 autonome klassen.

We zien 97,18 % autonomie in het vierde jaar van het project: 63 scholen in 2016-2017. In

EVOLUTIE VAN HET PROJECT IN AANTAL KLASSEN VAN 2004-'05 TOT 2016-'17:

SCHOOLJAAR	FR KLASSEN	NL KLASSEN	AUTONOME FR KLASSEN	AUTONOME NL KLASSEN	TOTAAL AANTAL KLASSEN	AANTAL LEERLINGEN / JAAR
2004-2005	18	2	0	0	20	436
2005-2006	21	4	0	0	25	542
2006-2007	24	4	0	0	28	608
2007-2008	24	4	6	0	28	608
2008-2009	25	6	8	0	31	670
2009-2010	25	13	9	0	38	810
2010-2011	41	15	12	0	56	1.202
2011-2012	42	17	13	0	59	1.264
2012-2013	41	17	11	3	58	1.242
2013-2014	57	20	22	4	77	1.654
2014-2015	70	24	20	4	94	2.020
2015-2016	74	29	36	16	103	2.208
2016-2017	80	33	50	19	113	2.420

totaal hebben 85 scholen deelgenomen sinds het begin van het project.

Hebt u de impact van het fietsbrevet op de mobiliteit van de leerlingen gemeten (bv. via enquête in het secundair)? Is er werkelijk een modal shift merkbaar?

Er is daaromtrent nooit echt een enquête verricht in het Brussels Gewest. Dat vergt een methodologische en wetenschappelijke aanpak die veel tijd vergt en waarvoor Pro Velo nooit gesubsidieerd werd.

Bovendien zouden we de leerlingen moeten kunnen volgen tot in het secundair of tot hun 18 jaar, wat organisatorisch moeilijk is (een betrouwbare gegevensbank van meer dan 2.500 personen per jaar aanvullen en bewaren) en ook wat de privacywetgeving betreft.

De kinderen die het fietsbrevet afleggen, zijn toekomstige weggebruikers. Het is moeilijk om de impact van het project op hun toekomstig gedrag te meten, maar wij geloven dat de ervaring die ze opgedaan hebben, hun keuzes en houding zal beïnvloeden in het verkeer, als automobilist of fietser.

Het is wel belangrijk te onderstrepen dat het fietsbrevet niet in het leven geroepen werd met de modal shift als voornaamste doel: die ambitie kwam er later bij. Het project was altijd gericht op het aanleren van vaardigheden bij kinderen om hen in staat te stellen alleen aan het verkeer deel te nemen op een gekend parcours samen met volwassenen. Bij het afleggen van de proeven in het kader van het brevet wordt er nagegaan of de leerling die vaardigheden al dan niet verworven heeft.

Stelt u een verandering vast in het verplaatsingsgedrag van de leerlingen die het brevet afgelegd hebben gedurende het schooljaar (bv. begeleid fietsrij naar het zwembad)

Het project brengt in de school een dynamiek rond het fietsen op gang. Leerkrachten die betrokken zijn bij het brevet, gaan vlotter om met verplaatsingen per fiets en de filosofie van Pro Velo is hen naar autonomie te begeleiden, het project en onze methodologie aanhang te doen verwerven.

Een project zoals het fietsbrevet in een school kan een hefboomeffect hebben voor de organisatie van andere activiteiten rond de fiets. Het maakt de fiets

EN IN DE ANDERE GEWESTEN?

Het beleid inzake fietsbrevet en fietspools is nagenoeg hetzelfde in het Waalse Gewest.

Enkele cijfers:

- 35 fietspools en 345 klassen (waarvan 308 autonome)
- Bepaalde zones hebben 100 % autonome klassen (voorsprong tegenover Brussel wat dat betreft)
- 22 % van de leerlingen van het 5e leerjaar wordt bereikt
- 8.500 leerlingen per jaar

In Vlaanderen is het beleid verschillend, want de meeste acties worden op touw gezet door de VSV (Vlaamse Stichting Verkeerskunde), die toolboxes aanbiedt voor leerkrachten.

normaal binnen de school en ontwikkelt de vaardigheden van leerlingen en leerkrachten om te fietsen. Dankzij onze samenwerking met de scholen kennen we elkaar nu beter en kunnen we nog andere projecten bovenop het fietsbrevet aanbieden. Meer dan de helft van de scholen die regelmatig begeleid rijden naar het zwembad organiseren, doet overigens ook mee met het fietsbrevet.

> Info:

<http://provelo.org/nl/educ/programmas/fietsbrevet>
www.fietsbrevet.be

HET VOETGANGERSBREVET

Interview met Natalie PEREZ, educatief medewerkster bij GoodPlanet, bevoegd voor de organisatie van het voetgangersbrevet

Wat houdt het voetgangersbrevet in?

Het voetgangersbrevet wil kinderen leren om zich te voet in het verkeer te verplaatsen.

Tot welke leeftijdsgroep is het gericht?

Net zoals er verschillende brevetten bestaan in de sportwereld, omvat het voetgangersbrevet verschillende etappes: de eerste etappe is de 'gele veter' (momenteel aan de gang) en is gericht tot het eerste leerjaar. De volgende etappes zijn nog niet in uitvoering. De 'gele veter' is nog in de testfase momenteel.

Wat zijn de doelstellingen van het brevet 'gele veter'?

Doel is dat de leerlingen van het eerste leerjaar onder begeleiding van een volwassene voldoende nuttige psychomotoriek verwerven om:

- zich te verplaatsen over een deel van het trottoir vlakbij de school en daarbij 6 tips te volgen
- een zebrapad over te steken in de omgeving van de school (niet op een kruispunt) volgens 7 etappes

Hoe is het voetgangersbrevet georganiseerd?

Het verloop is vergelijkbaar met het fietsbrevet.. De leerkrachten krijgen een theoretische vorming door de vzw GoodPlanet en geven vervolgens theorieles aan hun leerlingen.

Net zoals bij het fietsbrevet, volgen de kinderen een praktische vorming in de loop van het schooljaar. Een educatief medewerker van GoodPlanet komt 2 keer in de klas om praktische oefeningen te doen (eerst in een beveiligde omgeving, daarna op straat). Vervolgens worden

“NET ZOALS
BIJ HET
FIETSBREVET
VOLGEN DE
KINDEREN EEN
PRAKTISCHE
VORMING
IN DE LOOP
VAN HET
SCHOOLJAAR.”

de kinderen in reële omstandigheden beoordeeld door examinatoren. Kinderen die slagen, krijgen hun brevet. De anderen krijgen een deelnemingsattest.

Wie heeft dit brevet in het leven geroepen?

Het BIVV, in samenwerking met Brussel Mobiliteit en GoodPlanet.

Wie coördineert de organisatie van het voetgangersbrevet?

Wij werken samen met de Directie Verkeersveiligheid van Brussel Mobiliteit en het kabinet van staatssecretaris voor Verkeersveiligheid Bianca Debaets.

Welke scholen waren bij het initiatief aangesloten in 2017?

- École Colombe de la Paix Etterbeek
- École La Roue Anderlecht
- Sint-Jozefschool Ukkel
- Sint-Jozefschool Bosvoorde

Wanneer wordt het voetgangersbrevet afgelegd?

Van eind mei tot midden juni kunnen de proeven afgelegd worden.

Wat zijn de plannen voor de toekomst?

Wij zouden de 'gele veter' van het voetgangersbrevet volgend jaar aan meer scholen willen aanbieden en de 'groene veter' voor de grotere kinderen verder uitwerken.

« Als volwassenen beseffen wij niet meer dat het oversteken van een straat heel wat verschillende mentale en psychomotorische vaardigheden vergt. Het vraagt heel wat concentratie.

Een kind is het echter nog niet gewoon om op de weg te letten, aangezien er vaak een volwassene is die waakt over de veiligheid of het kind bij de hand neemt bij het oversteken. Een kind laat zich gewoon leiden.

Daarenboven moet je ook begrijpen hoe het verkeer in zijn werk gaat (Komen de auto's van rechts of van links? Zijn er fietsers in tegenrijrichting?).

Tot slot moet je ook goede reflexen hebben als voetganger (bv. voordat je een open garage voorbij stapt, kijk je of er geen auto uitrijdt).

Dat alles is niet evident voor kinderen van het eerste leerjaar. Daarom helpen de oefeningen in het kader van het voetgangersbrevet de kinderen werkelijk om de psychomotorische vaardigheden te verwerven om in alle veiligheid op het voetpad te wandelen of een straat over te steken.

We oefenen eerst op de speelplaats van de school, met aangepast materiaal, en daarna in de straat in reële situaties.

Dankzij het project van het voetgangersbrevet nemen kinderen hun veiligheid in handen: zij leren gepast te reageren als de volwassene die hen begeleidt, dat niet zou doen.

En het lukt! Ik stel vast dat de kinderen die aan het voetgangersbrevet deelnemen, dankzij de oefeningen essentiële veiligheidsregels aanleren.»

Natalie PEREZ, animatrice voetgangersbrevet bij GoodPlanet

DE PROJECTOPROEPEN “BEGELEIDE VOETGANGERSRIJEN” EN “BEGELEIDE VOETGANGERS- EN FIETSERSRIJEN”

ONTSTAAN & CONTEXT

Van 2012 tot 2015 lanceerde het kabinet van de minister van Mobiliteit drie opeenvolgende oproepen tot de gemeenten en lagere scholen, om hen aan te moedigen om begeleide voetgangersrijen te organiseren van thuis of een verzamelpunt naar school 's morgens en vice-versa 's avonds.

Dankzij samenwerking tussen Brussel Mobiliteit en Brulocalis kwam het project tot stand samen met gemeenten en scholen.

Voor elk project dat een gemeente samen met één of meer scholen opzette, bood het gewest een subsidie van 15.000 euro aan.

Om het project in goede banen te leiden, werd een beroep gedaan op lokale actoren. Concreet viel de uitwerking van het project onder de verantwoordelijkheid van een welbepaalde schepen en dienst,

maar verliep het in de praktijk met de bijstand en de medewerking van andere diensten. Andere actoren, zoals scholen, ouderverenigingen, begeleiders en politiezones dragen ook hun steentje bij tot het goede verloop van het project.

DOELSTELLINGEN

- De verplaatsingen te voet bevorderen
- Een modal shift op gang brengen
- Op langere termijn: het project doen voortbestaan zonder gewestelijke subsidies

RESULTATEN

In schooljaar 2012-2013 werden 5 projecten opgezet met 9 scholen in 5 gemeenten

In schooljaar 2013-2014 werden 10 projecten opgezet met 22 scholen in 7 gemeenten

In schooljaar 2014-2015 stopten enkele gemeenten en bleven er 6 projecten met 7 scholen in 4 gemeenten over

EVALUATIE NA 2 JAAR

Op basis van de resultaten van de oproepen 2012 en 2013 werden de voorwaarden voor de oproep 2014 versoepeld, waardoor de diensten buitenschoolse activiteiten ook enkel naschoolse rijen konden organiseren.

BALANS NA 3 JAAR

Alle betrokkenen pleegden overleg om oplossingen te zoeken teneinde het voortbestaan van de projecten

te waarborgen. Er werd nagedacht over de basisdoelstellingen, de financiering, de coördinatie, het engagement en de samenwerking met gemeentelijke instanties, het engagement van de school en het profiel van de begeleiders.

Uit deze denkoefening bleek dat er voldoende wil is om het initiatief te doen voortbestaan, maar met een nieuwe versoepelde en verruimde projectoproep.

VOORSTEL VAN PROJECTOPROEP

VOOR BEGELEIDE RIJEN VOOR DE

SCHOOLJAREN 2016-2017 EN 2017-2018

CONTEXT

Het gaat nog steeds om een samenwerking tussen Brussel Mobiliteit en Brulocalis, onder supervisie van het kabinet van mobiliteitsminister Pascal Smet.

Doelstellingen

- De actieve verplaatsingswijzen bevorderen
- De verplaatsingsgewoonten veranderen
- Het verkeer in schoolomgevingen vlotter doen verlopen
- Sensibiliseren voor verkeersveiligheid
- Zin geven in bewegen
- De groepsgeest en solidariteit aanwakkeren
- ...

HOE?

Gemeenten en scholen worden aangemoedigd en financieel ondersteund bij de organisatie van begeleide voetgangers- en fietsersrijen in lagere en secundaire scholen.

VERRUIMING VAN HET SOORT RIJEN

- Van de woning van de leerlingen of van een verzamelpunt
- Van de school naar sportieve, culturele en andere activiteiten tijdens de schooldag
- Naar naschoolse activiteiten

WANNEER?

Idealiter gaan de rijen van start in de Week van de Mobiliteit en lopen ze het hele schooljaar door.

BETROKKEN PARTIJEN

- De gemeente: draagt het project en is verantwoordelijk voor de uitwerking
- De school/scholen die het project op zich nemen, in samenwerking met de gemeente
- De politiezones verschaffen vorming aan het personeel dat de rijen begeleidt en volgt op het terrein
- De vzw Pro Velo staat in voor de vormingen met de fiets
- Brulocalis coördineert de projecten
- Brussel Mobiliteit levert financiële ondersteuning en materiaal

RESULTATEN VOOR 2016

- 6 gemeenten werden geselecteerd in mei 2016, nl. de stad Brussel, Evere, Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek, Ukkel en Sint-Lambrechts-Woluwe
- Met 15 scholen, 2 academies en 1 cultuurcentrum
- Voor 12 projecten: 1 project met een fietsersrij en 11 voetgangersrijen

BALANS VAN DE SAMENWERKING

Gemeenten

Verschillende gemeentediensten namen de verantwoordelijkheid voor het project op, zoals de diensten preventie, onderwijs, mobiliteit en buitenschoolse activiteiten. Er was een zeer positieve balans wat de samenwerking tussen het personeel betreft.

Scholen

De scholen wisselden informatie en aanvragen uit. Er werd informatie verspreid naar aanleiding van feestjes of vergaderingen op het einde of in het begin van het schooljaar, zodat de ouders kennismaken met het project. Van jaar tot jaar wordt vastgesteld dat de ouders het project steeds beter leren kennen.

Buitenschoolse activiteiten

Dankzij een betere bijstand in de coördinatie van het project werd het werk van de verantwoordelijke gemeentedienst lichter.

“DANKZIJ
SAMENWERKING
TUSSEN BRUSSEL
MOBILITEIT EN
BRULOCALIS
KWAM HET
PROJECT TOT
STAND SAMEN
MET GEMEENTEN
EN SCHOLEN.”

Politiezones

Wij stellen vast dat de politiezones zeer nauw betrokken zijn bij de vorming en de follow-up op het terrein. De scholen stellen rijen voor van verschillende types zoals gesuggereerd in de oproep. Ze gingen van start rond de voorgeschreven datums.

Naast de doelstellingen die in de oproep genoemd worden, zien we nog andere aspecten:

- Leerlingen en ouders zijn tevreden.
- De rijen hebben een educatieve rol, maar zorgen ook voor socialisering en beter samenleven.
- Kinderen leren bij over verkeersveiligheid in de openbare ruimte.
- Leerlingen kunnen zich beter concentreren tijdens de lessen.
- Fysieke beweging en strijd tegen zwaarlijvigheid bij kinderen.
- Er ontstaat een vertrouwensrelatie tussen kinderen en hun begeleiders.
- Minder uitgaven inzake schoolvervoer.

DE BEGELEIDERS

Wat het profiel van deze mensen betreft, zien we een verschuiving in bepaalde gemeenten. Aanvankelijk werden er PWA'ers voor aangeworven, maar als dat mogelijk is worden die steeds vaker vervangen door gemeenschapswachten en/of opvoeders of assistent-opvoeders. Voor bepaalde projecten zien we ook de deelname van leerkrachten en ouders (met name voor buitenschoolse activiteiten).

MEER STEUN VAN HET POLITIEK NIVEAU

We zien een verbetering dankzij de keuze om assistent-opvoeders aan te werven voor deze taak.

De gemeenten hebben immers begrepen dat het belangrijk is over geschoold personeel te beschikken om een educatieve rol te vervullen, om het project op langere termijn te doen voortbestaan en regelmatige aanwezigheid te waarborgen.

De ouders hebben er vertrouwen in en schrijven hun kinderen gemakkelijker in. De rol van de gemeentelijke coördinator werd verlicht, aangezien de scholen voortaan

de aanwezigheden van de begeleiders in handen hebben.

RESULTATEN VAN DE 2^E PROJECTOPROEP (FEBRUARI 2017)

Alle scholen en gemeenten die in 2016 meededen, hebben zich opnieuw ingeschreven in 2017: in totaal zien we nu 7 gemeenten, 33 scholen, sport- en cultuurcentra, goed voor 5 projecten rond fietsrijen en een dertigtal projecten met voetgangersrijen.

ALGEMENE VASTSTELLINGEN

We zien:

- een sterke betrokkenheid en enthousiasme van de gemeenten en de politiezones ten aanzien van dit project
- steeds meer synergie tussen de gemeentediensten, maar ook met de centra voor buitenschoolse activiteiten
- versterkte banden tussen gemeenten, politiezones en scholen
- de uitwerking van pedagogische projecten rond mobiliteit
- steeds meer banden tussen alle acties en projectoproepen rond duurzame mobiliteit

> Info & documenten van de oproep:

www.brulocalis.be/nl/materies/mobiliteit/projectoproep-begeleide-rijen

Er verschenen de voorbije jaren verschillende artikels over deze projectoproep in de «Gids van de Mobiliteit en de Verkeersveiligheid». Zie nr 47, 42 en 37 via de link:

www.brulocalis.be/nl/Publications/moniteur-de-la-mobilite.html

ACTIES INZAKE VERKEERSVEILIGHEID EN PREVENTIE IN DE BRUSSELSE POLITIEZONES

De zes politiezones van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zetten ook acties op het getouw met het oog op sensibilisering en educatie inzake verkeersveiligheid voor kleuter-, lagere en secundaire scholen van alle netten. Naast hun eigen acties nemen ze ook allemaal deel aan verkeersveiligheids campagnes die opgezet worden door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een overzicht:

PZ 5339 Brussel-Hoofdstad – Elsene

Preventiedienst
Diensthof: Chantal D'HOKER
Tel. 02 279 83 71
Fax 02 279 83 09
polbru_prev_p@skynet.be
www.polbru.be

ACTIVITEITEN:

De zone biedt theoretische en praktische lessen verkeersveiligheid aan. Verkeersveiligheid wordt onder meer aangeleerd aan de hand van een mobiele behendigheidspiste die jaarlijks gebruikt kan worden door de scholen die het

aanvragen: die behendigheidspiste wordt dan op de speelplaats geïnstalleerd. De zone neemt ook deel aan de operatie Boekentas, een initiatief van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. (zie blz. 54)

FOCUS:

De opleiding verkeersveiligheid wordt in dezelfde school om de 2 jaar gegeven.

Theorie: 1,5 uur les voor de 6 leerjaren.

Praktijk: De verkeerspiste bevat alle elementen die nodig zijn om een reële kruispuntsituatie en een straat na te bootsen. Het park wordt 1 uur gebruikt door een groep van 12 kinderen (enkel als de speelplaats ruim genoeg is).

DOELGROEP:

Leerlingen van de lagere school.

PRIJS:

Gratis & tweetalig.

BESCHIKBAARHEID VAN DE

VERKEERSPISTE:

Een mobiele verkeerspiste kan jaarlijks gebruikt worden door de scholen die het aanvragen (op de speelplaats).

PZ 5340 Brussel West (Jette, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Agatha-Berchem, Ganshoren, Koekelberg)

Dienst: Project 'Pat Rouille'
Diensthof: Jessica CLARES
Tel. 02 412 68 15
jessica.clares@zpz5340.be
www.lokalopolitie.be/5340

ACTIVITEITEN:

Peterschap van scholen via het project 'Pat Rouille', dat werkt rond misdaadpreventie

FOCUS:

Het project 'Pat Rouille' van de politiezone Brussel-West behelst verscheidene programma's:

- deelname aan de operatie Boekentas (zie blz. 54)
- peterschap van klassen van het 5e en 6e leerjaar
- deelname aan de activiteiten van 'Place aux enfants'

Het voornaamste doel van het project is een dialoog op gang te brengen en te houden tussen de jongste burgers en de politie. Thema's zoals de voorstelling van de politie, verkeersveiligheid, burgerschap,

vandalisme, veilig internetgebruik... worden met de kinderen besproken

DOELGROEP:

Leerlingen van het 5^e en het 6^e leerjaar.

PRIJS:

Gratis en tweetalig, via inschrijving (en in functie van de beschikbaarheid van peters)

BESCHIKBAARHEID VAN DE

VERKEERSPISTE:

Vaste verkeerspiste in Jette: gratis voor Jetse scholen (Laarbeeklaan 100).

PZ 5341 Brussel Zuid (Vorst, Sint-Gillis, Anderlecht)

Dienst: Nabijheidsdienst

Verantwoordelijken: Overlegassistentes:

Ana BAZAN & Jamila MESBAHI

Tel. 02 559 89 08

concertation@polbrumidi.be

www.polbrumidi.be**ACTIVITEITEN:**

- peterschap van de lagere en secundaire scholen (naar gelang van de beschikbaarheid van het personeel)
- deelname aan de operatie Boekentas
- projecten op maat, op vraag van scholen en verenigingen op het terrein

FOCUS:

Peterschap van lagere en secundaire scholen: de politiemensen die met dit project bezig zijn, worden het aanspreekpunt van de scholen, wat de samenwerking bevordert tussen scholen van alle netten en de politie.

Doel van de actie is preventief werken met jongeren en proberen een constructief en positief beeld van de politie te creëren.

Het peterschap van de lagere en secundaire scholen verloopt rond 3 contacten:

- 1^e contact: de 'peter' politieagent legt de structuur van de politie, de werking en de taken uit aan de leerlingen van het 6^e leerjaar. Na die presentatie sturen de leerlingen en hun leerkracht vragen naar de politieagent, die ze op de 2^e vergadering zal beantwoorden.
- 2^e contact: in het teken van de verkeersveiligheid. In een eerste fase tracht de politie met behulp van verkeersborden, oefeningen en interactieve spelletjes de leerlingen te sensibiliseren voor de wegcode en de gevaren in het verkeer. Deze samenkomst vindt plaats in de school en in de mate van het mogelijke trekt iedereen voor het tweede gedeelte naar de verkeerspiste in Neerpede (Anderlecht). De verplaatsing wordt georganiseerd door de school (bv.

openbaar vervoer of schoolbus). Op de piste kunnen de kinderen met fietsen of go-karts die ter beschikking gesteld worden door de politiezone, de wegcode in de praktijk omzetten.

- 3^e contact: de politie organiseert een bezoek aan een commissariaat, een hondenbrigade... De bestemming wordt gekozen in overleg met de leerlingen en de politieagent.

DOELGROEP:

Leerlingen van lagere en secundaire scholen

PRIJS:

Gratis & tweetalig

BESCHIKBAARHEID VAN DE**VERKEERSPISTE:**

Vaste verkeerspiste in Anderlecht (Neerpede).

PZ 5342 Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Oudergem

Dienst: Directie Nabijheid

Verantwoordelijken:

Ukkel: Kathy DE BELVA

kathy.debelva.6289@police.be

Tel. 02 563 97 36

WB-Oudergem: Laurence GAUTHEY

dpwbadir@police5342.irisnet.be

tel. 02 563 98 00

ACTIVITEITEN:

- Lessen verkeersveiligheid (theorie en praktijk)
- Deelname aan de operatie Boekentas (zie blz. 54)

FOCUS:**Ukkel**

- Verkeersveiligheidslessen in de gemeente Ukkel aan de 3^e kleuterklas, 2^e, 4^e en 6^e leerjaar
- Theorielessen gericht op de voetganger en de fietser (in functie van de leeftijd van de kinderen) in de klas
- Praktische lessen op de speelplaats of met de mobiele aanhangwagen

Watermaal-Bosvoorde & Oudergem

- Voor de gemeente Oudergem vinden de verkeersveiligheidslessen plaats in de school en voor de gemeente Watermaal-Bosvoorde in het centrum voor verkeersveiligheidsinitiatie.

- Een persoon werkt voor de twee gemeenten: zo wordt het materiaal (pistes, go-karts, fietsen...) regelmatig gebruikt.

DOELGROEP:**Ukkel:**

3e kleuterklas + lagere school

Watermaal-Bosvoorde & Oudergem:

zowel Nederlandstalige als Franstalige scholen van het vrij en het officieel onderwijs, 2e, 4e en 6e leerjaar

PRIJS:

Gratis & tweetalig

BESCHIKBAARHEID VAN DE**VERKEERSPISTE:**

Vaste en mobiele verkeerspiste

PZ 5344 Brussel Noord (Schaarbeek, Evere, Sint-Joost-ten-Node)

Dienst: Educatieve cel
 Diensthoofd: Roland AERTS
 Tel.: 02 249 21 75
 Fax: 02 249 21 72
 cell.ecole@polbruno.be
www.polbruno.be

ACTIVITEITEN:

- Deelname aan de operatie Boekentas (zie blz. 54)
- Theoretische en praktische lessen op school
- Fiets- en behendigheidspiste
- Educatieve route voor voetgangers en fietsers
- Theoretische rijlessen voor 17-plussers

FOCUS:**• Op school**

- Zich veilig verplaatsen (3^e kleuterklas)
- Kennismaking met de wegcode (1^e en 2^e leerjaar)
- Initiatie in de wegcode (3^e en 4^e leerjaar)
- De wegcode (5^e en 6^e leerjaar)

- Vorming en omkadering van schoolbrigadiers (6^e leerjaar)

• In de schoolomgeving

Preventieve controles: stilstaan en parkeren, gordeldracht, plaats van de kinderen in het voertuig, correct oversteken van ouders en kinderen (5^e en 6^e leerjaar)

• Buiten

Fietsbehendigheidspiste en wegcodepiste (4^e, 5^e en 6^e leerjaar)

Educatieve route voor voetgangers (4^e, 5^e en 6^e leerjaar)

Educatieve route voor fietsers (5^e en 6^e leerjaar)

DOELGROEP:

Lagere school

PRIJS:

Gratis & tweetalig

BESCHIKBAARHEID VAN DE**VERKEERSPISTE:**

Fietspiste (3e kleuterklas, 1e en 2e leerjaar) en fietsbehendigheidspiste (3e tot 6e leerjaar)

PZ 5343 Montgomery (Sint-Lambrechts-Woluwe, Sint-Pieters-Woluwe, Etterbeek)

Dienst: Preventiedienst
 Diensthoofd: Frédéric MISSON
 Tel. 02 788 95 06
 Fax 02 788 95 25
 frederic.misson.3704@police.be
 fredmis3105@live.be
www.policemontgomery.irisnet.be

ACTIVITEITEN:

- Deelname aan de operatie Boekentas (zie blz. 54)
- Verkeersveiligheidslessen in de scholen die dat vragen (met analyse van de schoolomgeving)
- De aanvraag wordt door de school per mail ingediend

FOCUS:

Een week per jaar en per gemeente wordt de piste opgesteld in de gemeentelokalen en het 5^e leerjaar krijgt er 1 uur les (20 min. verkeerspiste, 20 min. behendigheidspiste, 20 min. interactief spel met Bobby).

DOELGROEP:

Lagere school (soms ook kleuterschool)

PRIJS:

Gratis & tweetalig

BESCHIKBAARHEID VAN DE**VERKEERSPISTE:**

Mobiele verkeerspiste en behendigheidspiste.

OPERATIE BOEKENTAS: VEILIG OP WEG NAAR SCHOOL, HET HELE JAAR DOOR!

De operatie Boekentas vierde haar 10e verjaardag in oktober 2016. Dit gezamenlijke initiatief van Brussel Mobiliteit en de Brusselse politiezones, met de steun van de staatssecretaris voor Verkeersveiligheid, tracht ouders en kinderen te sensibiliseren om goede reflexen aan te leren voor een veilig traject naar school.

WANNEER?

De actie kent een groeiend succes sinds de start in 2006. Het campagnemateriaal wordt vooral in september en oktober verdeeld.

VOOR WIE?

De zes Brusselse politiezones verdelen het materiaal onder de 450 Brusselse lagere scholen.

DOEL?

Voor een kind vormt de weg naar school en terug een essentieel deel van de dagelijkse verplaatsingen. Dit traject is dus een uitstekende gelegenheid om goed gedrag aan te leren om op een veilige manier naar school te gaan.

HOE WORDT DE CAMPAGNE AANGEPAKT?

De scholen krijgen ludiek en geïllustreerd materiaal ter beschikking, zodat de leerkrachten het thema verkeersveiligheid in hun lessen kunnen opnemen, aangepast aan de leeftijd van de doelgroep.

Zo kunnen de kinderen kennismaken met de materie, aan de hand van allerlei spelletjes en advies over veilig verkeer, ongeacht de verplaatsingswijze, in de stad.

De campagne is ook gericht tot de ouders. Zo worden zij zich bewust van hun voorbeeldrol ten aanzien van de kinderen.

WAT MAAKT DEZE ACTIE BIJZONDER?

- In het kader van de operatie Boekentas worden meer dan 145.000 kalenders, brochures met spelletjes en tips, brieven aan ouders en bladwijzers verdeeld onder de Brusselse scholieren. De publicaties draaien voornamelijk rond enkele gouden regels inzake verkeersveiligheid in de omgeving van de scholen.
- Het is ook een gelegenheid voor ouders en kinderen om ter

plaatsse kennis te maken met de politieagenten die zich toeleggen op de verkeersveiligheid, en meer inzicht te krijgen in de acties die zij voeren.

- Deze actie is ook gericht tot leerkrachten en leerlingen – voornamelijk van 5 tot 12 jaar – en hun ouders.

HOE?

- Voor de klas. Op een grote kalender kan de leerkracht de voornaamste evenementen van het schooljaar markeren. Zo kunnen zij regelmatig enkele essentiële regels met betrekking tot verkeersveiligheid belichten.
- Voor de leerlingen. Zij krijgen een boekje met spelletjes en tips, aangepast aan hun leeftijd, zodat ze op een speelse manier goede reflexen aangeleerd krijgen met het oog op verkeersveiligheid.
- Voor de ouders. Zij krijgen een bladwijzer, die ze bv. in hun agenda kunnen steken, en een brief met toelichting bij het initiatief.
- Voor de leerkrachten. Een infobrochure beschrijft de tools en de projecten rond

« Het doel van Operatie Boekentas is de leerkrachten een aantal sleutels aan te reiken om op een aangepaste manier voor een jong publiek het thema verkeersveiligheid in hun lessen te verwerken. De kinderen krijgen op een speelse manier tips om zich veilig in het verkeer te bewegen, op welke manier ze ook naar school komen.

De campagne is ook gericht tot de ouders. Zij worden bewust gemaakt van hun voorbeeldrol ten aanzien van de kinderen.

Operatie Boekentas is ook een uitstekende gelegenheid voor de politiezones om nauwer contact te hebben met de scholen en de leerlingen, om hun meer inzicht te verschaffen in het beroep van politieagent.»

Ana BAZAN & Jamila MESBAHI -
Overlegassistentes - Nabijheidsdienst
Lokale politie zone Zuid

> Meer info ivm Operatie Boekentas en de campagnetools:

www.mobielbrussel.irisnet.be

verkeersveiligheid en de activiteiten van de politiezones.

HISTORIEK

Aanvankelijk was Operatie Boekentas een initiatief van politiezone Montgomery. Vervolgens breidde het initiatief uit tot alle politiezones, bij het begin van het schooljaar, vandaar de naam.

De politie maakt gebruik van het begin van een nieuw schooljaar om contact op te nemen met de scholen, teneinde hun de activiteiten rond verkeersveiligheidseducatie van hun zone voor te stellen.

Aangezien de kalender van Operatie Boekentas beschouwd wordt als een communicatiekanaal bij de aanvang van het schooljaar, delen alle politiezones van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hem uit.

In de loop der tijd kwamen er nog andere ludieke-educatieve tools bij, zoals de bladwijzer en de brochure met spelletjes en advies.

In het kader van de campagne 'zichtbaarheid' waarbinnen de Operatie Boekentas een belangrijke plaats bekleedt, zal er in het tweede semester van 2017 nog een ander project het licht zien dat gesubsidieerd wordt door Staatssecretaris voor Verkeersveiligheid Bianca Debaets.

Het project **Silhouette** zal lopen van september tot december 2017 en is gericht aan de scholen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van alle netten.

De leerlingen zullen, begeleid door artiesten van het 'Festival de l'Enfance et de la Jeunesse', zelf 'harde' silhouetten maken. Die zullen bekleed worden met fluorescerende verf en geplaatst worden bij oversteekplaatsen voor voetgangers, gedurende de somberste dagen in de winter.

Doel:

- Automobilisten sensibiliseren voor de aanwezigheid van scholen en dus kinderen in de omgeving
- Ouders en kinderen wijzen op het belang om goed zichtbaar te zijn op de openbare weg

De silhouetten zullen vanaf november geplaatst worden, gedurende één maand. Drie scholen worden geselecteerd om de silhouetten met hun leerlingen te maken. Die scholen zullen ze aan hun zebraadens plaatsen op de momenten dat leerlingen aankomen of vertrekken, gedurende een week.

Elk van die drie scholen moet vervolgens een andere school zoeken om de silhouetten ook een week lang te plaatsen, enzovoort, vier weken lang.

> Info

Julie GODART – GoodPlanet
Tel. 02 893 08 11
j.godart@goodplanet.be

SAVE IN HET KORT ...

De vereniging “Ouders van Verongelukte Kinderen” heeft de actie en het charter SAVE in het leven geroepen.

De vereniging wordt geleid door Koen Van Wouterghem en heeft verschillende taken:

- de ondersteuning en begeleiding van gezinnen die een kind verloren hebben door een verkeersongeval
- de verbetering van de opvang en begeleiding van gezinnen van verkeersslachtoffers
- de strijd tegen onveilig verkeer

SAVE staat voor ‘Samen actief voor veilig verkeer’.

De SAVE houdt verschillende aspecten in:

- preventieve en herinneringsborden SAVE
- preventieve en herinneringsstickers SAVE
- het charter SAVE voor particulieren
- het charter SAVE voor steden en gemeenten

Het charter SAVE voor steden en gemeenten is geen intentieverklaring. Het bevat 7 doelstellingen waartoe de gemeente en de lokale politie zich werkelijk verbinden bij ondertekening. Een projectcoördinatrice stelt

een informatiebrochure ter beschikking aan geïnteresseerde gemeenten.

Als een gemeente het SAVE-label krijgt, geldt dit 2 jaar lang. Het label kost de gemeente zeer weinig (0,01 euro per inwoner), een veel meer symbolische bijdrage.

> Info:

<http://save.pevr.be/charte-save-villes-communes>

SAVE

“Laten we het leven van onze kinderen redden. Elk kind dat sterft in het verkeer, is er één te veel.”

DE ACTIES VAN DE GEMEENTEN

De 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zetten een hele waaier aan acties op het getouw ter bevordering van de schoolmobiliteit en de verkeersveiligheid. Wij hebben alle gemeenten bevroegd, via hun diensten Mobiliteit, Preventie en Gemeenschapswachten.

Het hele jaar door werken die diensten transversaal, maar ook met hun respectieve politiezones, om ouders, leerkrachten en leerlingen te sensibiliseren voor duurzame mobiliteit, in alle veiligheid. Deze verschillende gecoördineerde acties zijn gericht tot de scholen van alle netten, ongeacht of ze een schoolvervoerplan hebben of niet.

Hier volgt een niet-exhaustief overzicht en de presentatie van enkele inspirerende praktijkvoorbeelden.

Sensibiliseringsacties

o De deelname aan Operatie Boekentas in september (zie blz. 54):

- 9 Brusselse gemeenten nemen eraan deel, hoofdzakelijk via de diensten Preventie en Gemeenschapswachten.
- Steeds in nauwe samenwerking met de betrokken politiezone.
- Goed praktijkvoorbeeld: in Ukkel worden jaarlijks 20 scholen uit de verschillende netten gesensibiliseerd door de gemeenschapswachten, in samenwerking met de politiezone. In 2016 werd de actie gekoppeld aan een operatie 'zichtbaarheid' in oktober.

o Betrokkenheid bij de Week van de Mobiliteit (van 16 tot 22 september):

- Alle diensten Mobiliteit, Preventie en Gemeenschapswachten nemen deel aan de Week van de Mobiliteit, met een verschillende graad van betrokkenheid.
- Goede praktijkvoorbeelden:
  - In Evere organiseren de diensten Preventie en Mobiliteit de verdeling van flyers in de omgeving van scholen, om de aandacht te vestigen op de verkeersveiligheidsregels. Bovendien ondersteunt de mobiliteitsdienst scholen die

acties voeren op het vlak van fietsbegeleiding, via de 'bikers' uit de gemeentelijke fietspool (zie blz. 42).

- In Jette leent de dienst Preventie de fietsbehoudingspiste uit aan scholen, organiseert men fietsgraving tijdens de autoloze zondag en opent men het verkeerspark tijdens de week met een focus op het thema zachte mobiliteit.
- o Sensibilisering van de ouders:
  - 13 Brusselse gemeenten organiseren sensibiliseringsacties ter attentie van de ouders, via de gemeenschapswachten en de gemachtigde opzichters.
  - In samenwerking met de politiezones, ofwel op eigen initiatief of ter ondersteuning van een campagne of repressieactie
  - Goede praktijkvoorbeelden:
    - In Vorst wordt gesensibiliseerd door regelmatig flyers te verspreiden onder de voorruit van auto's die fout parkeren.
    - In de stad Brussel worden ouders gesensibiliseerd voor de verkeersveiligheidsregels in het kader van rondes in de omgeving van scholen en tijdens specifieke campagnes.
    - In Koekelberg worden ouders en automobilisten gesensibiliseerd voor het correct gebruik van de openbare weg door de gemeenschapswachten bij het begin en het einde van de schooldag.

En nog andere acties, zoals:

- o Sensibilisering van kinderen voor de wegcode
- o Sensibiliseringsdagen of –campagnes voor hinderlijk parkeren
- o Een jaarlijkse campagne rond zichtbaarheid «winter = voorzichtigheid geboden» voor scholieren en automobilisten (Jette)
- o Acties om fietsers te wijzen op de naleving van de wegcode
- o Acties «naleving van de maximumsnelheid» in schoolomgevingen, parallel met de gewestelijke campagnes of op gemeentelijk initiatief
- o Animatie met het oog op de sensibilisering betreffende het oversteken van tramsporen voor het 3e en het 4e middelbaar in 2016-2017 (Sint-Pieters-Woluwe).

INFRASTRUCTUUR- EN HERINRICHTINGSWERKEN

o Aanleg van «Kiss & Ride» zones in schoolomgevingen:

- Meer dan de helft van de gemeenten werken via de diensten Mobiliteit, Openbare Werken (of Wegen) en Preventie mee de inrichting van «Kiss & Ride» zones.
- Goede praktijkvoorbeelden:
  - In de stad Brussel is er een project «focus scholen» in samenwerking met de dienst Onderwijs en de politie. Er worden vergaderingen georganiseerd met de dienst Onderwijs, de commissaris van de politiezone, de interne evaluatie van BRAVVO (preventiedienst van de stad Brussel), de coördinatoren van de dienst Gemeenschapswachten en de verantwoordelijken van de scholen. Daar wordt een stand

van zaken opgemaakt van de problemen en in functie daarvan wordt er beslist over de inzet of reorganisatie van de aanwezigheid van de gemeenschapswachten en/of politie, of de herinrichting van de openbare weg, bv. «Kiss & Ride» zone.. Dertig scholen doen er momenteel aan mee. De gemeenschapswachten doen rondes tussen scholen of zijn permanent aanwezig voor de beveiliging, met een bord C3 voor één of meer voetgangersoversteekplaatsen. Er worden ook sensibiliseringscampagnes georganiseerd in samenwerking met de politie (ongeveer 10 per jaar), waarbij de gemeenschapswachten 2 weken lang flyers uitdelen en de politie vervolgens 2 weken lang repressief optreedt.

- In Sint-Pieters-Woluwe werd in 2016 een «Kiss & Ride» zone ingericht op een strategische plaats voor verschillende scholen (wijk Joli-Bois). Voordat die «kiss&ride» zone concreet

aangelegd werd, sensibiliseerden de gemeenschapswachten in samenwerking met de politie en de betrokken schooldirecties de ouders met behulp van een tijdelijke «kiss&ride» (afgebakend met kegels).

ONDERSTEUNING VOOR DE ORGANISATIE VAN SCHOOLVERPLAATSINGEN

o Steun bij het afleggen van het fietsbrevet (meer info, zie blz. 41):

- Meer dan de helft van de Brusselse gemeenten helpen de scholen via hun fietspools.
- Samenwerking met Pro Velo en ondersteuning vanwege de politiezones.
- Goede praktijkvoorbeelden:
  - In de stad Brussel kunnen de scholen met een schoolvervoerplan een beroep doen op Pro Velo voor de organisatie van fietslessen gesubsidieerd door de stad en beheerd door de Mobiliteitscel. Die laatste organiseert jaarlijks een

ceremonie voor de uitreiking van de fietsbrevetten.

- In Schaarbeek wordt jaarlijks een gemeentelijke subsidie van 3.000 euro toegekend aan Pro-Velo om het behalen van het fietsbrevet in de scholen te ondersteunen.

o Oversteekhulp bij het begin en het einde van de schooldag:

- 18 Brusselse gemeenten stellen via hun diensten Preventie en Gemeenschapswachten oversteekhulp ter beschikking bij zo veel mogelijk scholen.
- Dat toezicht is in handen van gemeenschapswachten, gemachtigde opzichters of PWA's.

> Info:

Alle informatie en de contactgegevens van de diensten Preventie en Gemeenschapswachten van de 19 Brusselse gemeenten kunnen verkregen worden bij Brulocalis.

“WIJ WILLEN HIER OOK AANDACHT SCHENKEN AAN HET DYNAMISME VAN BEPAALDE SCHOLEN DIE NIET GEWACHT HEBBEN OP DE SCHOOLVERVOERPLANNEN OM ALTERNATIEVE VERPLAATSINGSWIJZEN TE BEVORDEREN.”

INITIATIEVEN VAN SCHOLEN ZONDER SUBSIDIES OF BUITEN HET KADER VAN PROJECTOPROEPEN

Wij willen hier ook aandacht schenken aan het dynamisme van bepaalde scholen die niet gewacht hebben op de schoolvervoerplannen om alternatieve verplaatsingswijzen voor de auto te bevorderen. Er bestaan heel wat initiatieven in verschillende scholen (o.a. Institut de l'Assomption, gemeentescholen van Sint-Gillis, school Aurore in Jette, Athénée Royal René Cartigny, school Don Bosco in Sint-Pieters-Woluwe) zonder dat die opgenomen werden in een ruimer actieplan rond duurzame mobiliteit.

Het gaat bv. om een reeds bestaande fietsparking, begeleide voetgangersrijen, een fietsvloot om naar het zwembad te rijden, een vorming voor

schoolbrigadiers, de aanleg van een kiss&ride zone, een schooluitstap per fiets, ateliers voor het herstellen van fietsen in de technische afdelingen, het opnieuw bruikbaar maken van oude fietsen of een fietstocht door de gemeente een jaarlijkse fietstocht door de gemeente (bv. in Woluwe en Sint-Agatha-Berchem).

We kunnen ze uiteraard niet allemaal vermelden. Maar zodra de school aansluit bij de schoolvervoerplannen, worden alle activiteiten opgenomen in een tabel in het kader van de diagnose van elke school.

Ter informatie: het voorbeeld van de school Saint-Joseph Boondaal in Elsene:

GEREALISEERDE ACTIE	DATUM
WEEK VAN DE MOBILITEIT	
Week van de Mobiliteit	Jaarlijks
Milieudag in het kader van de campagne tegen de uitstoot van broeikasgassen	Jaarlijks
Bij inschrijving: vraag aan de ouders om een MIVB-abonnement te nemen	Jaarlijks
Inschrijvingscriterium: 70 % van de leerlingen moeten in een straal van 30 minuten te voet rond de school wonen	Jaarlijks
SENSIBILISERING / EDUCATIE	
Deelname aan sensibiliseringsdagen rond duurzame ontwikkeling via de gemeente Elsene	Om de 2 of 3 jaar
Sensibilisering voor het respecteren van parkeerplaatsen voor schoolbussen aan de hand van flyers op auto's die fout parkeren	2003 of 2005
ORGANISATIE VAN VERPLAATSINGEN	
Fietsrijen	2002 – 2003 - 2004
Schooluitstappen met het openbaar vervoer	Het hele jaar door
INFRASTRUCTUUR	
Fietsparking voor ouders: 6 plaatsen (buiten de school, maar op het grondgebied van de parochie) langs de Grenadierslaan	
Fietsparkings langs het muurtje (binnen de school) op de Boondaalsesteenweg	

GETUIGENISSEN VAN ANDERE VERENIGINGEN

Heel wat verenigingen zijn actief op het gebied van schoolmobiliteit en bieden allerlei tools aan (pasklare animaties of gepersonaliseerde activiteiten, pedagogische ondersteuning, vorming voor leerkrachten...). Het is onmogelijk om er een exhaustief overzicht van op te maken, aangezien er zo veel acties bestaan en ze continu evolueren. Toch hebben wij drie verenigingen geselecteerd die samenwerken met scholen met een schoolvervoerplan bij de organisatie van bepaalde activiteiten in het kader van hun actieplannen.

FESTIVAL INTERNATIONAL DE L'ENFANCE ET DE LA JEUNESSE (FIEJ)

Sinds 2005 maken leerlingen van verschillende Elsense scholen samen herkenningpunten voor de voetgangersrijen rond het Kasteleinsplein. In 2008 en 2009 decoreerden Molenbeekse scholieren de poorten rond hun school met fresco's en in 2010 verscheen een totempaal in Evere om automobilisten aan te zetten hun snelheid te matigen. In 2014 genoten 6 scholen subsidies voor fresco's, totems of silhouetten teneinde de schoolomgeving beter zichtbaar te maken van op de openbare weg en automobilisten aan te moedigen om de wegcode na te leven en te vertragen in de omgeving van scholen.

Die projecten hadden een sneeuwbaaleffect. Andere scholen willen er ook bij aansluiten. Te meer daar blijkt dat het naast de educatieve rol ook een inventieve oplossing biedt om een school beter zichtbaar te maken in een omgeving waar autobestuurders ze anders nauwelijks zouden opmerken. Als de verenigingen COREN en GoodPlanet, die de Brusselse schoolvervoerplannen omkaderen, zo'n probleem vaststellen, stellen zij de Franstalige scholen⁴ voor om contact op te nemen met het FIEJ om een formule te zoeken die aangepast is aan hun behoeften.

Het FIEJ werkt samen met Brussel Mobiliteit en de verenigingen GoodPlanet en COREN, die de schoolvervoerplannen samen met de schooldirecties en de leerkrachten uitwerken, met een driedelig doel voor ogen:

- De leerlingen sensibiliseren voor de verschillende uitdagingen op vlak van duurzame mobiliteit, samen nadenken en de signalisatie uitwerken samen met kunstenaars.

- De ouders en de omgeving aanspreken en bewustmaken, om hun burgerzin aan te wakkeren op het vlak van mobiliteit.
- Weggebruikers attent maken op de aanwezigheid van een school, in een omgeving waar dat niet evident blijkt.

Welke methodologie wordt er vooropgesteld?

Het FIEJ werkt in «co-constructie». Het team betreft de kinderen bij het proces. Voorstellen worden aangepast in functie van de leeftijd van de leerlingen.

Aan de hand van kunst wordt een project op touw gezet. De kinderen slaan een brug tussen de verschillende aspecten van mobiliteit: de wegcode, verkeer in de stad, een meer respectvolle wereld morgen, nadenken over 'samen-leven', zijn positie als burger vinden, een kijk op het leefmilieu...

Het is een gezamenlijk werk. Na afloop wordt het project geëvalueerd door de leerkrachten en de leerlingen.

Hoe gaat het concreet in zijn werk?

Als u een schoolvervoerplan hebt en een gewestelijke subsidie genoten hebt (of zal ontvangen):

- Eerste ontmoeting: het team van FIEJ komt naar u toe om te luisteren, om een beeld te krijgen van de verwachtingen en behoeften van het pedagogisch team en na te denken over de keuzes en het project dat op het getouw gezet kan worden. Het FIEJ stelt de verschillende mogelijkheden voor.
- De school bevestigt haar deelname. Er wordt een charter ondertekent om het engagement en de rol van elke partner vast te leggen. Het

> Interview met Agnès BERKÈS, FIEJ

^{4/} Voor de Nederlandstalige scholen speelt de vereniging Beeldenstorm (tel. 02 523 43 50) in Anderlecht deze rol.

de school... Dat wordt allemaal samen met u bepaald.

Het is ook mogelijk om dit soort projecten tot stand te brengen buiten een schoolvervoerplan.

> Info:

www.festivaldelenfance.be

Een artikel betreffende de bevordering van de mobiliteit door het FIEJ werd gepubliceerd in de Gids van de Mobiliteit en de Verkeersveiligheid nr 42, lente 2015, blz. 7. Het tijdschrift kan gedownload worden via www.avcb-vsgeb.nl/Publications/moniteur-de-la-mobilite.html.

FIEJ neemt contact op met zijn artistiek team om voorstellen uit te brengen.

- Tweede ontmoeting: de artiest, het FIEJ, de directie en de leerkrachten vergaderen om het project in detail uit te werken.
- Het FIEJ en de artiest zoeken de nodige materialen en stellen een preciezere beschrijving op. De tijdstippen voor de animaties worden bepaald in functie van de mogelijkheden van de school, het aantal kinderen en het budget dat uitgetrokken wordt voor het project.
- De kalender wordt samen opgesteld en het project gaat van start.

Welke projecten zijn mogelijk?

Een vraag om geïllustreerde boeken te maken, animatiefilms, gezelschapsspelen... is ons domein. Er zijn verschillende technieken mogelijk: schilderen, 2D tekeningen, 3D, lichamelijke uitbeelding, voorwerpen, recuperatietechnieken...

De scholen beschikken over verschillende mogelijkheden: met een professioneel team met uiteenlopende vaardigheden pakken wij samen met de scholen de uitdagingen aan! Volgens de techniek die het pedagogisch team kiest en naar gelang van het aantal deelnemers kan het werk gefotografeerd, gedigitaliseerd en vervolgens gedrukt of geleverd worden, wordt een sculptuur vernist of geplaatst.... Animaties in de klas, een project met leerkrachten (met pedagogische drager) of een vorming van een team binnen

- 1 / School La Futaie
- 2 / Pedagogisch centrum van het Astridpark
- 3 / Basisschool Notre Dame de Lourdes
- 4 / Kleuterschool Les Rainettes
- 5 / Kleuterschool Leopold I

EMPREINTES

De vzw Empreintes is tegelijk een jeugdorganisatie die erkend is door de Federatie Wallonië-Brussel en animator van het gewestelijk centrum voor milieu-initiatie **CRIE** in Namen (Centre Rgional d'Initiation à l'Environnement).

Empreintes doet aan milieu-educatie voor kinderen, tieners, jongvolwassenen, kansarmen en iedereen die met hen samenwerkt. Ze organiseren animaties, vormingen, gelegenheden en creëren pedagogisch materiaal om nieuwe ervaringen op te doen en te leren hoe men een actievere rol kan spelen in zijn omgeving.

Het team legt zich toe op thema's zoals de ecologische voetafdruk, energie, **mobiliteit**, lawaai en natuur in de stad. De vereniging is overal in Brussel en Wallonië actief.

De activiteiten draaien rond 5 pijlers:

- Jong en actor in zijn omgeving (15-25 jaar)
- Op ontdekking in de natuur (buitenschoolse activiteit)
- Iedereen is actor in zijn omgeving (kansarmen)
- Hernieuwbare energie: opleiding voor animatoren en leerkrachten
- Milieuvriendelijke burgers

Op het vlak van mobiliteit biedt de vzw Empreintes de scholen verschillende animaties aan en stelt het ook pedagogische hulpmiddelen ter beschikking (het spel Optimove voor het middelbaar en Optimove junior voor de lagere school) en vormingen voor leerkrachten (eind lagere school en begin secundair of gespecialiseerd onderwijs).

Ter illustratie enkele voorbeelden van animaties voor leerlingen van de lagere school:

«L'ÉCOLE AU BOUT DES PIEDS»

In samenwerking met de gemeente zoeken de leerlingen een veilige weg naar school. Bij dit project zijn zowel de leerkrachten, de ouders als alle leerlingen van de school betrokken.

- **Optimove:** Dit strategische gezelschapsspel behandelt op

een ludieke manier de vragen rond verkeersveiligheid, mobiliteit en leefmilieu.

- **«De files en fils»:** met behulp van een kaart en een wollen draad wordt de klas een studie bureau waar ieders verplaatsingen geanalyseerd worden. Zo worden de beste wegen te voet in kaart gebracht.
- **«En marche sur les itinéraires»:** De deelnemers lopen parcours om ze te analyseren en zich veilig te leren verplaatsen in het verkeer.
- **«Rencontre citoyenne»:** Na de analyse en de observatie van de vorige fasen wordt er overleg georganiseerd met de gemeente om aanpassingen te bekijken.
- **«Tous à pied!»** Alle leerlingen maken kennis met het traject van hun medeleerlingen.
- **«Défi piéton»:** De hele school test het parcours gedurende twee weken.
- **Evaluatie:** Nagaan wat goed was, welke struikelstenen er vastgesteld werden, mogelijke verbeteringen...

Publiek: 10/12-jarigen

Plaats: in de school

«AUTOUR DE L'ÉCOLE» (MOBILITEIT, OP ONTDEKKING IN DE WIJK)

De leerlingen maken (opnieuw) kennis met de onmiddellijke omgeving aan de hand van observaties. Zij confronteren hun voorstelling van de ruimte met de realiteit (van de meest realistische tot de meest utopische) en analyseren de gebouwen, de mobiliteit, de natuur...

Na een parcours van vier halve dagen wordt het museum van hun exploraties voorgesteld aan de andere klassen van de school.

- Op ontdekking in de wijk: Exploratie – realisatie van een maquette van de wijk – ontdekking van de wijk op het terrein (zintuiglijke activiteiten).
- Onze wijk onder de loop: Observaties op het terrein van de verschillende dimensies van de wijk – van 3D naar 2D – initiatie kaartlezen.
- Onze kaart van de wijk: Het maken van een eco-kaart – ontdekking en

analyse van de verschillende delen van een wijk.

- Mijn wens voor de wijk: Observaties op het terrein van de verschillende dimensies van de wijk – van 3D naar 2D – initiatie kaartlezen.
- Bezoek ons wijkmuseum: Evaluatie – feedback over de voorstellingen van de leerlingen – creatie van een verrijkte voorstelling van de wijk (museum).

Publiek: 10/12-jarigen

Plaats: in de school

Empreintes is ook de animator van de Europese campagne «Trafic Snake Game», voor Franstalig Brussel en Wallonië beter gekend onder de naam «Emile le Serpent Mobile» (zie blz. 26).

> **Info:**

www.empreintes.be

SENTIERS.BE

De vereniging Sentiers.be legt zich toe op de promotie en de bescherming van wegen voor niet-gemotoriseerd verkeer in het kader van vrije tijd en dagelijkse verplaatsingen (trage wegen).

Ze ijvert voor het behoud en de ontwikkeling van een netwerk dat aangepast is aan zachte verplaatsingen om steden, dorpen, wijken en plaatsen van algemeen nut met elkaar te verbinden.

Tot slot sensibiliseert zij ook voor het duurzaam beheer van kleine openbare wegen waarbij hun rol op sociaal, economisch en milieuvlak en als erfgoed gewaarborgd wordt.

De acties van Sentiers.be:

- **Informatie en advies:** via hun website, knowhow en acties voor sensibilisering biedt de vzw duidelijke en ge vulgariseerde informatie over openbare wegen en paden.
- **Conferenties en debatten** en didactische presentaties over de uitdagingen van de ontwikkeling van een netwerk van trage wegen.
- **Inventaris** van wegen en paden (participatief).
- **Overleg, participatie en lobbying.**
- Repertorium van de **lokale trage wegen**.
- **Samenstelling en promotie van netwerken** voor zachte mobiliteit in het kader van de dagelijkse mobiliteit of vrije tijd. De vzw werkt

ook aan de bewegwijzering in het kader van netwerken en toeristische wandelingen.

- **Pedagogische projecten:** voornamelijk bestemd voor lagere scholen, met trage wegen als kern. Projecten rond biodiversiteit en zachte mobiliteit, bij voorkeur jaarlijks maar aanpasbaar aan specifieke projecten, met het oog op de participatie en de betrokkenheid van zo veel mogelijk partners (kinderen, leerkrachten, directie, ouders, gemeente...).

Op het vlak van biodiversiteit stelt de projectoproep «Chemins au naturel» de klassen van het 3^e tot het 6e leerjaar voor een weg te 'adopter', om er te planten of te zaaien. Daartoe worden er allerlei instrumenten aangeboden: twee animaties om een groep kinderen de weg te doen ontdekken en ze in te wijden in het concept biodiversiteit.

In verband met mobiliteit is er het project «Les chemins de l'écolier» (4e tot 6e leerjaar) dat wandelen aanbeveelt als oplossing voor problemen rond schoolmobiliteit en een dynamiek op gang brengt zodat leerlingen te voet naar school zouden durven: ambassadeur-klas, follow-up groep, animaties (mobiliteit, verkeersveiligheid vanuit de invalshoek van de voetganger, kaart lezen...), aangepaste oplossingen voor de school...

De projectoproep «Rendez-vous sur les sentiers» staat open voor iedereen: burgers, gemeenten, verenigingen, comités, gemeentelijk natuurontwikkelingsplan, natuurparken... Het

biedt mensen en gemeenten de kans zich op het terrein in te zetten voor het algemeen belang, via een ontdekking, het herstel of een ongewoon evenement op de kleine wegen.

> **Info:**

<http://www.sentiers.be>

Interview met Gaëlle CASSOTH die enkele concrete verwezenlijkingen in het Brussels Gewest beschrijft

Sentier.be wou aan lagere scholen (3e tot 6e leerjaar) uit verschillende Brusselse gemeenten voorstellen om een trage weg te 'adopter'.

Brussel Mobiliteit selecteerde twee scholen en Sentiers.be ging op het terrein op verkenning om na te gaan of het haalbaar was het project op de bestaande trage wegen uit te voeren en om de motivatie van het pedagogisch team in te schatten.

De voornaamste voorwaarde was dat deze trage wegen in de nabijheid van scholen moeten liggen, om de verplaatsingstijd te beperken en vooral een continue 'follow-up' mogelijk te maken door leerlingen en leerkrachten op het terrein.

School Verrewinkel (Ukkel)

Sentiers.be werkte met twee klassen van het 5e leerjaar, goed voor 42 leerlingen. Het begeleidingscomité bestond uit twee leerkrachten, de directrice, twee politieagenten (van het schoolteam), een personeelslid van de Mobiliteitsdienst en een lid van de Technische Wegendienst van het gemeentebestuur. Daar kwamen nog twee andere personen bij: een boswachter van de zone Verrewinkel, van Leefmilieu Brussel, en de schepen van Openbare Werken, Mobiliteit en Parkeren.

De leerlingen werden actieve partners in het project. Zij waren ambassadeurs voor hun school. Zij gingen naar de andere kinderen, omwonenden en onderwijzend personeel toe om hen aan te zetten tot het gebruik van de trage wegen. De resultaten van het project waren nuttig voor de hele school (219 leerlingen in de lagere school en 141 kleuters). Het project is nog niet afgelopen. Er moeten nog oplossingen uitgewerkt worden. Er is ook follow-up gepland, via telefonische contacten en mails.

Vrije school Saint-Hubert (Oudergem)

De vzw werkte met de klas van het 4e leerjaar (25 leerlingen). De stuurgroep bestond uit een leerkracht, de directeur, de milieuadviseur van de Milieudienst, een landmeter en de schepen voor Openbare Ruimte, Netheid, Mobiliteit en Preventie van de gemeente. Om de verschillende klussen uit te voeren werd er een beroep gedaan op de Groendienst. De leerlingen werkten actief mee aan het project: zij waren de ambassadeurs voor hun school. Zij gingen naar de andere kinderen, omwonenden en leerkrachten toe om hen aan te zetten voor de trage wegen te kiezen.

Verschiedende oplossingen werden getest en uitgevoerd. Een nieuwe weg tussen de twee vestigingen werd ingericht om de biodiversiteit te bevorderen. Zo plantten de leerlingen van het 4e leerjaar er samen met hun leerkracht en gemeentearbeiders fruitbomen en -struiken (o.a. aalbessen), ze hebben nestkastjes opgehangen, een insectenhotel gebouwd en een bloembak voor inheemse honingbloemen geplaatst. Tijdens het schoolfeest werden de leerkrachten van beide vestigingen aangemoedigd om de weg te nemen van de ene school naar de andere.

Aan het einde van het schooljaar kwamen de ouders kijken naar de verwezenlijkingen van de kinderen en legden ze de weg samen af. De kinderen en de school hopen dat alle leerkrachten deze trage weg blijven gebruiken in plaats van de straten voor gemotoriseerd verkeer. Het is er rustiger en de lucht is er minder vervuild. Ze horen beter de richtlijnen van hun leerkracht en ze moeten maar twee keer oversteken. Het project levert werkelijk iets op voor de hele school en de leerkrachten: ongeveer 400 leerlingen in de lagere school (twee vestigingen) en een dertigtal volwassenen.

DEEL III: En elders?

VLAANDEREN

Er zijn in Vlaanderen verschillende organisaties die zich met deze materie bezighouden, o.a. : Mobiel21, Voetgangersbeweging (Octopus) en IMOB (Route2school). Route2school heeft op dit moment in West-Vlaanderen een project lopen.

De Vlaamse Stichting Verkeerskunde (VSV) organiseert o.a. het project Verkeersouders. Verschillende acties worden ondersteund, bv.:

- Fiets- en voetpool
- Parkeerdruk
- Fietscontrole

> Meer info:

- VSV : <https://www.verkeersschool.be/>
- Mobiel 21 : <http://www.mobiel21.be/nl/content/bambinibox>
- Octopus : <http://voetgangersbeweging.be/werking/octopusplan/>
- IMOB : <http://www.uhasselt.be/imob>

WALLONIË

> Anne-Valérie
DE BARBA

Interview met Anne-Valérie de Barba, projectleider «Education à la Mobilité et à la Sécurité Routière (EMSR) en milieu scolaire» – Service public de Wallonie (DGO2).

Kan u ons vertellen wat Wallonië de scholen aanbiedt op het vlak van schoolmobiliteit? Welke tools zijn er beschikbaar?

Wij reiken de scholen verschillende vormen van ondersteuning aan:

- Een vorming voor de leden van het pedagogisch team van de basisscholen.
- Pedagogisch materiaal⁵, dat gratis gedownload kan worden op onze portaalsite gewijd aan mobiliteit, maar ook geprint of uitgeleend kan worden..
  - Voorbeelden van geprinte documenten: stripverhaal «Mobulot», «Passeport mobilité», brochures voor de ouders zoals «Guide pour les parents», «En sécurité sur le chemin de l'école», ...
  - Voorbeelden van materiaal dat uitgeleend kan worden: een pedagogische koffer⁶, spelletjes Optimove
- Een repertorium van de animaties EMSR die Waalse verenigingen organiseren⁷.
- De begeleiding van scholen die beschikken over een referent EMSR die de vorming gevolgd heeft van de cel EMSR van de SPW, en die in hun school een project willen opzetten.
- Elk jaar wordt er een projectoproep gedaan naar de gemeenten en verenigingen die een project rond verkeerseducatie willen uitwerken. Dan wordt er een jury samengesteld. Scholen kunnen gratis animaties aanvragen via deze projectoproep. In 2015 ondersteunde Wallonië via deze oproep 22 projecten en het jaar nadien 23.
- Wij leveren ook ondersteuning aan de scholen die een mobiliteitsdiagnose verrichten (in het kader van de gemeentelijke mobiliteitsplannen die rekening moeten houden met de schoolmobiliteit).

5/ Zie op de portaalsite: <http://mobilite.wallonie.be/home/je-suis/un-etablissement-scolaire/services-et-solutions/education-mobilite-et-securite-routiere-emsr/enseigner-lemsr/outils-pedagogiques.html>

6/ Zie : <http://mobilite.wallonie.be/home/je-suis/un-etablissement-scolaire/services-et-solutions/education-mobilite-et-securite-routiere-emsr/enseigner-lemsr/la-valise.html>

7/ Zie : <http://mobilite.wallonie.be/home/je-suis/un-etablissement-scolaire/services-et-solutions/education-mobilite-et-securite-routiere-emsr/enseigner-lemsr/animations-scolaires.html>

Met wie werken jullie samen (verenigingen, politiezones, gemeenten, ...)?

Op basis van de opdrachten die we na de zesde staatsvorming door Wallonië toegewezen kregen, is onze doelgroep het schoolpubliek van het verplicht onderwijs. De scholen zijn dus onze bevoorrechte partners.

Wij werken ook met 'schakels': daarmee bedoel ik organismen die rond verkeersveiligheid werkzaam zijn in scholen. Daarom steunen wij via onze jaarlijkse projectoproep verenigingen en scholen, en werken wij met hen samen. Aangezien onze cel EMSR valt onder een directie die gemeentelijke mobiliteitsplannen beheert en mobiliteitsadviseurs opleidt, bieden de mobiliteitsadviseurs en de gemeenten ons bovendien de mogelijkheid om gemakkelijker in contact te komen met de scholen.

Wat de politie betreft, zijn wij een repertorium aan het opstellen van alle animaties die de lokale politiediensten aan de scholen aanbieden. Tot slot heeft het Waals Gewest beslist de provincies te ondersteunen in hun werk rond educatie en preventie inzake verkeersveiligheid, in het bijzonder naar de scholen toe. Daarom zijn de provincies sinds eind 2016 ook een bevoorrechte partner geworden.

Kan u ons ook iets vertellen over de opleiding EMSR? Waaruit bestaat die? Wat is de doelgroep?

De doelgroep zijn de leden van het pedagogisch team van de basisscholen in Wallonië (directeurs, leerkrachten en opvoeders).

De vorming neemt een dag in beslag. Wij zetten het onderwijzend personeel aan om na te denken over verkeersopvoeding en welk project zij in dat kader in hun school zouden kunnen opzetten. Wij stellen hun pedagogische hulpmiddelen voor, goede praktijkvoorbeelden en mogelijke partners voor hun projecten. Kortom, wij reiken zo veel mogelijk nuttige bronnen aan voor hun school. Wij vestigen uiteraard ook de aandacht op de steun die het Waals Gewest (SPW) kan bieden.

Hoeveel scholen en leerlingen zijn erbij betrokken?

Momenteel zijn er 86 referenten die de vorming gevolgd hebben.

> info:

Direction de la Planification
de la Mobilité (DO211)
<http://mobilite.wallonie.be>

“WIJ BIEDEN
PEDAGOGISCH
MATERIAAL AAN
DAT GRATIS
GEDOWNLOAD
KAN WORDEN
OP ONZE
PORTAALSITE
MOBILITEIT, MAAR
OOK GEPRINT OF
ONTLEEND KAN
WORDEN”

Katern van de Gids
van de **Mobiliteit** en de
Verkeersveiligheid

SEPTEMBER 2017

BRUSSEL MOBILITEIT

GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

BRULOCALIS

VERENIGING STAD & GEMEENTEN VAN BRUSSEL